

Zapisnik sa sestanka predsednikov
republik in predsednikov predsedstev republik
na brdu pri Kranju,
dne 11.4.1991

MAGNETOGRAM SESTANKA PREDSEDNIKOV REPUBLIK IN PREDSEDNIKOV
PREDSEDSTEV REPUBLIK NA BRDU PRI KRANJU, dne 11.4.1991
Sestanek se je pričel ob 11,00 uri

MILAN KUČAN

Dobro gospodje, tovariši in predsedniki predlagam, da začnemo z današnjim razgovorom, lepo vas pozdravljam v Sloveniji, na Brdu pri Kranju, želim vam dobrodošlico in želim našemu skupnemu delu uspeh. Ta sestanek za razliko od prejšnjih dveh ni obremenjen z nobenim incidentom. Očitno je, da je naš skupni poziv za mir v času, ko politični dialogi v Jugoslaviji dal vsaj ta rezultat, da se ni zgodilo nič posebej incidentnega, če ne mislimo možnost oskrbe Alije Izetbegovića z orožjem, ki ga je včeraj zaplenil in danes že vrnil, ko ne smatram velikim incidentom, prema tome možemo već tok opterećenja taj razgovor voditi nemamo nikakvu aktuelnu incidentnu situaciju. Dakle prema dogovoru pripreman je program imate ga, možemo se i tokom razgovora dogovoriti ako treba nešto da menjamo on je pripremljen tako kako je do sada bilo dogovoreno i kako smo imali praksu. To je naš treći susret posle Splita i Beograda sada Brdo. Izražavam verovatno naš zajednički osjećaj da je krajne vrijeme za dogovor ili da utvrdimo da nismo sposobni da se dogovorimo, da se tako i mi pridružujemo odnosno da delimo sudbinu opčeimpotentnosti jugoslavenskih institucija i da na osnovu takve konstatacije prostor za stolom jugoslavenskog pučkog dialoga o rešenju krize prepustimo drugima. Uveren sam, da takvu sudbinu nesposobnih i medjusobno zatladenih na čelu te delitve izmedju nas da smo se sposobni i spremni dogovoriti i o tome obavestiti javnost. Takav rezultat današnjeg sastanka javnost i očekuje i ona bi ga sa velikim olakšanjem prihvatila. Mi bi na taj način pokazali da smo dovoljno zreli i odgovorni da prihvatimo i da poneseemo breme odnosno teret odgovornosti koga nam i bez naše volje dode... povijest i to bi bio najbolji demanti postojećih u javnosti ocena našeg dosadašnjeg rada. Dosadašnji razgovori u Splitu

i Beogradu stavovi koje smo na tim razgovorima implicirali ili se o njima dogovorili, sa njima upoznali javnost, omogućuju i traže da odmah predjemo na stvar, to je po onome što i proizlazi iz tih razgovora definiranje interesa koga u pogledu budućeg življenja imaju pojedine republike i definiranje interesov u pogledu svog statusa koji omogućava realizaciju takvog interesa. Uveren sam niko ne želi odstupati od dogovorenog stava da su u tom pogledu sve republike ravnopravne da imaju pravo da takav svoj status ustvare i da se svi želimo dogovoriti, kako bi kod toga odnosno kako bi ostvarenje tog prava jedan drugome omogućili i pomagali sa namjerom, da niko ne ošteti jednaka prava i interese drugih i da bi na taj način stvorili uslove za dobru saradnju i razumevanje i za u buduće. Polazišta za reguliranje odnosa izmedju jugoslovenskih naroda odnosno njihovih republika a samim tim i za rešavanje jugoslavenske pučke krize onako kako su ju formulirale pojedine republike, bile su u dosadanjim razgovorima dovoljno objašnjene. Istotako su jasni zajednički pogledi kao i razlike i mislim, da nema nikakve potrebe da to ponavljamo. Ali postoje potreba da uvažimo tri činjenice:

Prvo, zaoštavanje političkih pre svega medjunacionalnih odnosa, koji su sada najvećjim delom ipak izazvani nesigurnošću ljudi u pojedinim sredinama šta će biti s njima i kakvo će sudbinu deliti, drugo pogoršanje ekonomskog života, suočavanje sa potpunim ekonomskim kolapsom sa sve dramatičnijim socialnim posledicama i treće, sve veće in sve otvorenije medjunarodne pritiske koji izražavaju bojazan medjunarodne zajednice i prete našom ukupnom o pojedinačnom izolacijom. Mislim, da sve to traži ne samo naš brži dogovor, nego da taj dogovor što pre pretvorimo u zajednički predlog rešenja. Usudu da bi to mogli da danas jasno definiramo pozicije republika, njihov interes i da na toj osnovi tražimo moguće tačke buduće saradnje ili suživota, doista na takvom mom predlogu koji je utemeljen na kraju našeg beogradskog dogovora ja za Republiku Sloveniju moram reći, da nas plebiscitna odluka da želi Republika Slovenija biti samostalna i suverena država koja nije više u sastavi SFRJ imperativno povezuje na sledeće tri zadatke: Prvo, u roku od 6 meseci, taj rok istiće 26. jula pripremimo u organima Republike Slovenije sve institucionalno pravne akte i radnje koje su neophodne, da Republika

Slovenija preuzme izvršavanje suverenih prava koje je ustavom prenela na zajedničku državu, to znači, da mora Republika Slovenija do tog roka obezbediti institucionalno pravne uslove za uspostavljanje efektivne vlasti na svoji teritoriji. Drugo, u tom je roku dužna početi pregovore o pravnom nasledstvu odnosno o reguliranju prava i obaveza iz sadašnjeg zajedničkog života i treće dužna je otpočeti pregovore sa drugim republikama o budućem reguliranju medjusobnih odnosa. Očito je naš interes za sporazumno ostvarivanje tog našeg prava odnosno te odluke koja se odnosi na pravo na samoopredeljenje. No ako i dalje svi mislimo ozbiljno sa stavom koga smo dogovorili da ima svaka republika pravo realizirati demokratsko voljo svog naroda, svih svojih gradjana do samostalne i nezavisne države, koja se na toj osnovi povezuje

II/1-DA

no ako i dalje svi mislimo ozbiljno sa stavom kojega smo dogovorili, da ima svaka republika pravo realizirati demokratsko voljo svog naroda i svih svojih gradjana. Dog samostalne i nezavisne države koje se na toj osnovi povezuje u zajednicu suverenih država sa onima koji su za to zainteresirani i koji zato ima mogućnost, ili ipak da na temelju tog prava ostaju u jednoj zajedničkoj državi onda naj nas pre svega predhodno utvrdjiti koja republika se odlučuje za jedno oz. za drugu mogućnost. Medjusobna prava obazveze i za sadašnjeg života treba je regulirati u svakom primeru. Bilo te republike posebno samostalne države i takve žive, bile da se na kraju odlučuje za zajednicu suverenih država, bilo da se odlučuje za življenje u jednoj zajedničkoj državi. Predlažem i time ću završiti, da se danas ipak usmerjamo na tri bitna pitanja.

Prvo, na način da se ustvari volja onih jugoslovanskih narodov odnosno republika koja su se odlučile, demokratsko verificirale svoje volju za samostalno i nezavisno državu, kako smo napisali v saobštenju u Beogradu koje ustvarenje svojih nacionalnih pitanja i interesa vide u svojih samostalnih država, kao i volja onih, koje žele živeti u zajedničkoj državi, koja će imeti međunarodno prvu subjektivitetu.

Drugo, se dogovorimo o načinu reguliranja prava ovoga dosadašnjeg života zajedničkog u SFRJ ugraničeno na dva meseca kako je Predsedištvo svojim zaključkom obavezalo na pripremanje radnje Savezno izvršno veće .

Treće, da se dogovorimo kako ćemo proveriti mogućnosti, odnosno nastaviti diskusiju za informiranje zajednica država, onih koje su se odlučile, da žive samostalno i za traženje mogućnosti sa sporazumom u tom kontekstu sa onima koji bi želeli živeti u jednoj državi. Daće .. otvarjanje sve mogućnosti ali je

nužan dogovor o njima kako ćemo jih ostvariti. To mislim, da proizlazi iz naših dosadašnjih razgovora, da je takav bio i dogovor kad smo se razilazili u Beogradu. Ja sam vas na sastanku u Beogradu posebno molio da pogledate hrvatsku resoluciju o razdru-živanju, jer su tu zapisana polazišta za pregovore o osnivanju zajednice jugoslovanskih zajednica i bilo bi dobro da danas to uvažimo ako mislimo, da su ti principi prihvatljivi ili jih proširimo ili skratimo što će pokazati diskusija. Zato ja predla-žem, da počnemo razgovor oko ta tri pitanja, prvo to je ključno, i da uradimo sve, da ova knjižica koju smo danas dobili ne bi bila samo ... Još jednom dobrodošli.

DR- Franjo TUDMAN

Ja bi vas pitao koji je taj rok, dali je to 26.6.

MILAN KUČAN:

Da 26. 6. je datum 23. pa je datum plebiscita. Rok je 26.

DR.FRANJO TUDMAN:

Ja se u svim ... prilikama koji se nalazimo. Bio bi zato, da danas donesemo u zaključke, da ne ponavljam sve druge razloge i politi-čke i ekonomske koje nas prisiljavaju, da ne možemo odlagati zbog posledica na političkoj i ekonomskom području. Pa i zbog, dopusti-te , da tako kažem nas samih i osebno nebi bilo spremno ... razpravama koje, ne donose rešenje koje kompromitiraju istitu-cije koje odlašaju, predsednici republika i predsednici republika su takodje institucije koje obvezuje i mi svi snosimo koje osobe odgovornost. Prema tome ja sam zato, i apeliram na sve da kažem koleg da se danas dogovorimo o pitanju šta ćemo? Dali je moguća preobrazba sadašnje federacije u jednu zajednicu suverenih republika, suverenih država ili da se dogovorimo o demokratskom raz-lazu i pretpostavljam, da niko od nas nije za proglašavanje .. osobito da nije da se rešenje traži nedemokratski i nemiroljubljivi-putem. Intervencija, rata itd.

II/3-DA

I što se Hrvatske tiče, poanvljam, Hrvatska je za svoju suverenost i samostalnost, ali u isto vreme nudža u ostalim republikama udruživanje uz savez suverenih država, suverenih reublika.

Predpostavljam da gre za razrešenje državnopolitičke krize u tom smislu kakvu vidimo, kao je predsednik Kučan izneso sa slovenskog gledišta. Predpostalvjam, da bi se moralu usuglasiti o poziciji saveznih institucija i dabi to morala biti, to je sadržano u predlogu predsednika Kučana poseb sa savezne vlade i pa sspodarska ituacija pa i .. situacija sa obzirom na to, da medjunarodni činjenici računaju na politiku savzne vlade a sa ekonomskog gledišta morali bi se javiti na se reublika Hrvatska ne može saglasiti sa takvom političkom, dalje kako savezna vlada i drugo!

Sa obzirom, da su neka krizna žarišča u Hratskoj i to povezana sa Srbijom mislim, da i to moramo staviti u okvir naših razgovora da se rešenja u ovom obliku, demokratska rešenja ne mogu tražiti u koliko se Srbija ne bi ogradila od onih ekstremističkih elemenata koju nastupaju u politiki neke velike Srbije u Hrvatski. Ona daje za svako rešenj držbenopolitičke krize nužna izjava. Opredeljenje republike, zatšto smo u tom smislu kao što je predsednik Kučan rekao da smo odgovorni prema institucijama i da se Srbija ogradi prema političkom pokretu u Hrvatskoj jednog dela Srbskih ekstremista usput vas izveštavam, da se mi javljaju ljudi i to iz redova starih političara i kaže i predlaže da nadžer rešenje da se sa vrha da doznanja da tim ekstremistima u Hrvatsko, ...

III/1 ŠM

u Hrvatskoj jednog djela Srbskih ekstremista, a usput Vas izveštavam da mi se javljaju ljudi i to iz redova starih političara, da kažem sudionika antifašističke borbe, ali i iz redova mladih intelektualaca i običnih ljudi srbskog pučanstva u Hrvatskoj, koji ovaj predlaže, da nađemo rješenje i da se sa vrha da doznajna, da ti ekstremistima u Hrvatskoj da oni ne izražavaju volje većine srbskog pučanstva. U tom smislu je došlo već i do inicijative ustvarene u stranakam, i do inicijative mnogih grupa i ovaj od običnih radnika i do intelektualaca, koji žele, da so ovopitanje rješi na miran način. Hvala.

MOMIR BULATOVIĆ

Mislim, da je dobro, da govorimo o otvorenim razgovorima, što je gospodin Tudman uveo i ovo pitanje naše ekonomske situacije, i ekonomske politike, koja se realizuje na nivou Jugoslavije, ili ovih teških ekonomskih posledica takve politike. Ja sam jutros dobio jučerašnji materijal Privredne komore Jugoslavije. Ovo nosi naziv "Uvodno izlaganje predsednika na sednici Izvršnog odbora", neću vam recitirati ali ocjene jugoslovenskih privrednika su potpuno saglasne sa onim ocjenama, o kojima smu razgovarali na našoj sjednici u Splitu. Citirat ću vam samo jedno ocjeno s početka, koja kaže, činjenice potpuno neoporivo dokazuju, da doživljavamo jedan od najvećjih privrednih slomova koji ima malo predsedana u poznatoj svetskoj ekonomskoj historiji. I podsjetio bi vam samo, da u tom materijalu stoji, da imamo par proizvodnje blizu 20 % u prva dva meseca da je normalno više od par uvoza repromaterijala, uz rast uvoza robe široke potrošnje preko 34 % za prva tri meseca, da se nastavlja vrtoglava pad deviznih rezervi uprkus suspenzije deviznog tržišta od kraja prošle godine, da je 18,5% rast inflacije za prva tri meseca, da su dalje jače izraženi problemi nelikvidnosti, da je došlo do proboja oblasti javne potrošnje, oblasti lične potrošnje i tako dalje, odnosno, da

je reč o kretanjima koja govore o jednom vrtoglavom pogoršavanju ekonomske situacije. Ja neću da tu temu ponovo namećujem, ali smatram, da bi neobhodno bilo, da zaista sasvim bez opterećenja razgovaramo i o toj mogućnosti. Ja sam samo jedno rečenicu podvukao, tako da nije ni najmanje...Hvala.

MILAN KUČAN

Dobro, ja bih predložio, da uvažimo to, možemo o tome razgovarati na kraju krajeva, jer danas su u Beogradu kod Markovića i predsednici Izvršnog veća naši, koliko je meni poznato, ali bi ipak predložio, da ostanemo prvo na ovim pitanjima, koja su nama data u odgovornost, odnosno koja smo mi uzeli.

KIRO GLIGOROV

Ja bih se tome pridružio potpuno. Mislim opet ćemo skrenuti sa van tačkaka dnevnog reda o čemo danas je treba da se dogovorimo, a prelazimo na pitanje koje evo danas razpravljaju tamo predstavnici koji su dobili stavovi svojih republika i izjasnili se o tome predstoji Skupština tamo treba to da se razčisti i rješi i nemojmo, da opet dobar deo sastanka potrošimo za stvari, koje nećemo moći ovaj objektivno i sa svom širinom ovdje razpravimo.

SLOBODAN MILOŠEVIĆ

Ja se slažem, da razgovaramo o svim pitanjima, ali bojim se, da ovaj sporovozni tok razgovora, koji upućuje na rješavanje stvari, kao da su one redovne u ekonomskoj sferi o kojima će tek razgovarati predsednici vlade, o kojima će tek razgovarati Skupština, nas ne uvuče u jedno još težu ekonomsku situaciju, zato ostavljamo otvoreno pitanje, da se razmotri sa svom ozbiljnošću upravo pod teretom ovakve težine ekonomske

III/3 ŠM

situacije u onom mogućnostjo stvaranju jedne vlade sastavljene od privrednika, od ekonomskih stručnjaka iz svih republika, koja bi imala sama jedan zadatak, da zaustavi ovaj privredni krah, koji je očigledno po svim indikatorima veoma intenzivno i veoma dugo. Naravno sa svom odgovornošću, da mi ovako i preko toga predemo, kao ljudi odgovorni svom funkcijama, ja mislim, da ne bismo smeli preko toga ovako da predemo. Pogotovo što se ovde ne radi o izdržavanju negativnih i krajnje podržavajućih ekonomskih tendencija na području neke od republika, nego na području cele Jugoslavije. Čak se ne može govoriti o nekim velikim razlikama u pogledu uočenih tendencija u pojedinim republikama. Očigledno je reč dakle o jednoj opštoj tendenciji, mislim, da što se tiče postoji jedna naša odgovornost, dakle do toga ni u kom pogledu ovako ne predemo. A saglasim se naravno, da nastojemo razgovarati o pitanjima koja smu započeli i na predprošlom i na prošlom sastanku i da ih pokušavamo, da približimo, rješenjima koje će tako smo se zalagali na prošlom sastanku, koja će omogućiti da podjednako budu zaštićeni odn. podjednako budu osigurani interesi svih jugoslovenskih naroda i svih jugoslovenskih republika.

Alija IZETBEGOVIĆ

Mi danas razgovaramo o eventualnom razlazu ili ev. dogovoru na jednim sasvim novim osnovama i očekujemo, da ćemo sa tim što ćemo promeniti vladu i dogovoriti se o novoj vladi, ako se dogovorimo, spasiti ovu ekonomsku situaciju. To je daleko od stvarnosti. Mislim, da treba da budemo realistični u tome, i da ova glavna pitanja razčistimo.

ALIJA IZETBEGOVIĆ (nadaljevanje)

očekujemo, da ćemo sa tim što ćemo promeniti vladu i dogovoriti se o novoj vladi, ako se dogovorimo, spasiti ovu ekonomsku situaciju. To je daleko od stvarnosti, tako da mislim da treba da budemo realistični u tome i da ova glavna pitanja rasčistimo, vlada će onda i njeni problemi sami po sebi doći na dnevni red.

DR. FRANJO TUDJMAN

Iako je važno da se mi pozabavimo glavnim pitanjima, ali da onda kad dodjemo do zaključka na čemu smo i problem vlade u tom prijelaznom razdoblju. Jer očito smo u prijelaznom razdoblju i nemojmo se zavaravati da je to ipak nešto posebno. To je sastavni dio te naše problematike o kojoj raspravljamo. I ja vam moram ponoviti što sam rekao i zadnji puta: mi u Hrvatskoj smo davali podršku vladi Ante Markovića iz političkih razloga, zbog njezine orijentacije na reformu, na pluralističku demokraciju, na slobodno tržište. Ali smo bili neprekidno pod pritiskom privrednih krugova. I to svih podjednako, i onih ljudi u glavi koji se bave tim problemima, da su njezine mere - molim, ja sad govorim za Hrvatsku - takve da ih ne možemo više podržavati. I to već mjesecima, od jeseni. Prema tome, ja sam za to, ponavljam, da se mi pozabavimo onim što je bitno. Za što smo kao republike, da li je moguća zajednica ili samostalnost ili razdruživanje i tako dalje; da na ta pitanja damo odgovor, a i u tom sklopu mislim da bi sa ovog sastanka, ne govoreći, ne znam, mi moramo - ne ulazeći u pobliznu problematiku - ali kakvu vladu u prijelaznom razdoblju želimo, da li možemo podržati ili ne. Jer, nemojmo se zavaravati. Ja mislim da vaši predsjednici vlada na današnjem sastanku nemaju druga mišljenja nego što imate vi, jer problematika je dovoljno poznata. Prema tome, vjerovatno mi ne možemo izbjeći, kad ćemo donjeti svoje zaključke po ovome što je glavni problem našeg razgovora, da ćemo morati nešto se međusobno dogovoriti i o tome kakvu vladu želimo u prijelaznom razdoblju. Jer, ako to ne bismo, onda bismo upali u još teži problem kako da provedemo ono što se dogovorimo. Ili pak dopustili da kriza traje,

IV/2-DI

mimo nas i protiv onoga što želimo. Jer, mislim da je predsjednik Kučan dobro spomenuo. Mi smo danas suočeni sa problemom da se preko savezne vlade pokušavaju nametnuti neka rešenja, i politička rešenja, ne samo gospodarska - za gospodarska sam kazao da privreda Hrvatske njih više ne prihvaća - a pokušavaju se nametnuti neka politička rešenja koja takodje nisu prihvatljiva, molim, za moju republiku. Tako da ja tom problemu pristupam i sa tog gledišta. Jer, molim, sasvim jasno, samo demokratizacija, samo slobodno tržište ne rješava jugoslavenski problem i problem Hrvatske u Jugoslaviji. Mi smo imali i parlamentarnu demokraciju i slobodno tržište između dva rata, pa su se prilike zaoštravale, i tako dalje. Prema tome, imali smo i dosada već tih reformskih i imamo ih i u drugim zemljama, znači; pitanje je kompleksno: državna politička kriza takva kakva jeste, kakav izlaz iz nje i prema tome kakvi instrumentarij i u odnosu na odnose između republikama pa i prema svijetu. Jer ne možemo dopustiti da republike, a mislim da se svi slažemo u jednome, da su republike suverene pa prema tome i u kreiranju i međusobne, a to znači i vanjske politike, da republike imaju jedno stanovište, a savezna vlada prema svijetu pa i prema republikama ima drugo stanovište. U toliko je ono povezano i, mislim, što se Hrvatske tiče, mi smo na svoj način u najdelikatnijem položaju. Jer, to tobože vlada, kojoj je na čelu Hrvat, pa bismo mi morali biti najzadovoljniji. Ja sam rekao, ukoliko smo mi bili zadovoljni a ukoliko smo sada došli u situaciju da i to pitanje, u sklopu rešavanja ustavno političke krize moramo postaviti.

MILAN KUČAN

Predlažem da mi nastavimo sa ključnim tačkama našeg razgovora i, ako završimo, ima potrebe i koristi da povedemo i tu diskusiju. Jer je i onako ta problematika stalno tu, a mi ćemo je morati staviti na dnevni red, ili sami na narednom razgovoru, ili će nam je staviti Jović na proširenoj sednici Predsedništva. Tako da je dobro da i to vidimo, a tu je i bližnje zasedanje savezne skupštine, mislim sedamnaestog, kada bi trebalo o tome

IV/3-DI

ponovo raspraviti. Pa dobro, ako drugo ne, da razmenimo mišljenja, i onako drugo i ne možemo. Ali, da za sada idemo na ta ključna pitanja, na dnevni red i u tom dnevnom redu, naravno, ključno je definiranje interesa, pozicija i statusa republika. Ja sam za Sloveniju izneo, gospodin Tudjman za Hrvatsku, pretpostavljam da se stavovi Črne Gore i Srbije od prošlog puta nisu menjali, oni su bili jasno eksplicirani, i mislim da bi bilo dobro da prvo završimo...

ALIJA IZETBEGOVIĆ

Ja mislim da bi dobro bilo da čujemo stavove.

MILAN KUČAN

Ja to i mislim, da će svi reći svoje stavove a onda bi morali ići dalje. Jer mi smo se dogovorili, ako se sećate, da se pripremi jedan nacrt saopštenja da ne bi opet bili u vremenskom tesnacu. Ali ono je, naravno, moguće pripremiti ako se prvo to osnovno polazište zna. Onda je moguć razgovor o načinu ostvarivanja tih pozicija i o traženju dodirnih tačaka i zajedničke perspektive.

ALIJA IZETBEGOVIĆ

Mislim, da bi trebali danas dvije stvari da utvrdimo i da je to otprilike jedna linija razgraničenja i spajanja. To je problem, da li svi polazimo od suverenosti republika kao prve stvari. I druga stvar, da li smo tada spremni da idemo na, da stvaramo jednu zajednicu i da utvrdimo njene kompetencije. Stav Bosne i Hercegovine je da se buduća Jugoslavija odnosno rešenje političke krize vidi tako da se istovremeno potvrde ta dva principa. Ali baš istovremeno. Suverene republike koje ostaju u jednoj zajednici koja ima određene kompetencije o kojima bi se trebale sporazumijet. Ako nemamo taj pristup mislim da razgovori - danas bi trebalo otići sa čistim pojmmima o ta dva pitanja. Naime, da li smo, da li potvrdjujemo taj princip suverene-

IV/4-DI

nosti republika, koji je vrlo važan, ne samo zbog definiranja buduće Jugoslavije nego i zbog toga, što najverovatnije bi predupredio i odgovorio na čitav niz dilema i pitanja koja postavljaju sebi u republici kao što je, recimo, Bosna i Hercegovina

ALIJA IZETBEGOVIĆ - nadaljevanje:

važan, ne samo zbog definiranja buduće Jugoslavije, nego zbog toga, što, najvjerojatnije bi trebalo odgovoriti na čitav niz dilema i pitanja, koja se postavljaju u republici, kao što je, recimo, Bosna i Hercegovina, pa i Hrvatska - zbog nacionalnih problema, koje mi imamo. A, s druge strane, mi mislimo - mi smo se unaprijed, ustvari, oprijedjeljeli - da idejno stvaranje jedne zajednice ... treba da gradimo zajednicu koja će imati jedan broj kompetencija; među kojima bi ja sada, ovdje, spomenuo međunarodno-pravni subjektivitet, i, naravno, još neke, kojima se ... Ako toga nema, onda mislim da nema dogovora, i onda moramo krenuti nekim drugim putevima, moramo vidjeti šta da radimo - tada. Jer, ja mislim da je dalje sve uzaludno gubljenje vremena.

I još samo jednu dodatnu činjenicu: kada kažem "stvarnu zajednicu", tu mislimo, u Bosni, na zajednicu šest republika. Ako bi ta zajednica, iz bilo kog razloga, smanjila se na ispod pet republika, mi, naravno, ćemo morati redefinirati stav u Bosni i Hercegovini, i mi, prvo u Bosni i Hercegovini, rascistiti naše odnose, a tek onda dalje.

Ovo je jedan stav, koji uživa podršku u Bosni i Hercegovini, pod uvjetom da ostane - buduća zajednica - u sadašnjim granicama.

Dr. Franjo TUDJMAN:

Oprostite, nije sasvim jasno: zajednica šest republika, ali kažete, "ako bi se ispod pet republika".

(GOVORE OBOJICA ODJEDANPUT! - NEKOLIKO REČENICA).

ALIJA IZETBEGOVIĆ - nadaljevanje:

Još uvijek, naime, radi se o tome, što Bosna i Hercegovina ne vidi tu buduću čvorevinu bes Hrvatske i Srbije - s jedne i druge strane, zbog specifičnih nacionalnih odnosa unutra.

Što se tiče Slovenije, ona bi, po našem mišljenju, mogla biti šesti član, koji bi imao jednu specifičnu situaciju - tako barem mi vidimo stvar. Mi mislimo da će Slovenije, jer - naime, ovdje smo rekli da ćemo govoriti o interesima, i, očigledno, nisu jednaki interesi, različiti su interesi Bosne i Hercegovine, različiti su interesi Hrvatske, Slovenije, i tako dalje. Slovenija može naći samo ekonomske razloge, ekonomske interese - prije svega - da ostane u toj zajednici; ili barem - to su, po našem mišljenju - dominantni razlozi, koji bi aktivirali, da ostaje u zajednici. Mi, ostali, imamo i druge, dodatne, razloge, koje Slovenija nema - na njenu sreću; nema nacionalnih problema, koje moramo rješavati. U tom pogledu, Hrvatska i Bosna i Hercegovina - imaju neke i Srbija; i Srbija ima sličnu situaciju, s time, što, opet, Hrvatska, ima - kada je riječ o gradaciji - nešto lakšu situaciju, nego Bosna i Hercegovina u tom pogledu, jer je tu potpunu izmješana nacionalna republika, u tom pogledu, znači, Hrvatska u puno manjoj mjeri, ali ima neke slične probleme. Prema tome, mi imamo neke dodatne razloge, koji nas motiviraju da tražimo dodatne interese - ne samo ekonomske, nego i političke i druge, čisto nacionalne - da tu izbjegnemo nacionalni sukob, ili da tražimo načina da se nacije - nalna pitanja rješe, na zadovoljavajući način.

Tako da, kada govorimo o toj zajednici, mi je vidimo kao šestočlanu, s tim, što bi pet članova morali da imaju, po našem mišljenju, isti status. A, što se tiče Slovenije, ona bi mogla da bude, na isti način; to je naše vidjenje - naravno.

Međutim, ispod pet članova u toj zajednici - to je nešto, što više nije ona zajednica, o kojoj mi govorimo, i u tom slučaju mi bi morali da redefiniramo stav u Bosni i Hercegovini: da se prvo mi u Bosni i Hercegovini konačno dogovorimo o tome, kako bi u takvoj novoj situaciji reagirali, odnosno, kakav bi novi stav bio. Jer, opći je stav u bosni i Hercegovini, da u jednoj zajednici, u kojem je deo Hrvatske- zbog toga, što ima Muslimana mnogo u Hrvatskoj, ima takodje i Srba u Hrvatskoj, zbog toga što ima Hrvata

u Bosni i Hercegovini; i, obrnuto. Zbog te situacije mislimo da ni na jedan drugi način moguće riješiti ovaj problem, pred kojim se nalazimo. Jedna zajednica, u kojoj ne bi bila Hrvatska, to bi bio jedan novi odnos snaga, jedan novi odnos sila, koji, po našem mišljenju, čini je nestabilnom, i, najvjerojatnije, tada bi u Bosni i Hercegovini trebali da mi rasčistimo naše odnose, da vidimo kako ćemo to riješiti. I to bi bila jedna potpuno nova situacija.

Prema tome, jedna je stvar govoriti o šestočlanskoj...

Dr. FRANJO TUDJMAN:

Oprostite, što prekidam, ali mislim ovako: ...

Ja bih vas molio da ne tumačite gledišta Hrvatske. Gledište Hrvatske je jasno: nema Hrvatske u nikakvoj (petoročlanovnoj?). Hrvatska je za samostalnost, suverenost, i za savez republika. Prema tome - i kazali smo određeno: ukoliko Slovenija izlazi; ako se ne postigne dogovor o tome da i Slovenija bude u savezu jugoslovenskih suverenih republika, i Hrvatska izlazi. Da se razumemo! Ne treba s time - to nije samo moje mišljenje! To je mišljenje Hrvatske. Prema tome, nemojmo polaziti od toga, jer se već na sve načine već više puta o tome raspravljalo. Znači, treba polaziti od takvog stališta Hrvatske. Znači, sa stajališta Hrvatske. Hrvatska želi samostalnost, suverenost, i u savezu suverenih republika. Ako se takav dogovor ne može stvoriti, s obzirom na već plebiscitarnu odluku Slovenije, i, molim, ne samo za nas, za stolom, nego i za širu političku javnost je pomalo jasno da je na svoj način Slovenija dobila (privoljenje?) da ona može ići. U takvoj situaciji i prema tome, hrvatsko gledište je jasno, i tu ne može biti spora. Znači: ako ne možemo postići ugovor i dogovor o stvaranju - onda Hrvatska proglašava samostalnost i razdruženje.

ALIJA IZETBEGOVIĆ:

Dobro je da se to precizira. Samo, kako god ste vi usloveli to opstankom Slovenije, tako mi istotako uslovljavamo opstankom Hrvatske u toj zajednici. Ako Hrvatska uslovljava to opstankom Slovenije, onda je to opet šestočlana zajednica, ili je nema nikako.

Ali, što se tiče Bosne i Hercegovine: mi zbog nacionalnih razloga koji postoje, obostranih, mi mislimo da zajednica, u kojoj se ne nalazi i Hrvatska, je jedna nova situacija, koja zahteva redefiniciju ovog stava i, prema tome, ovo što sam izložio, ne bi tada vrijedilo.

Dakle, mislimo, da bi trebalo potvrditi polaznu tačku: suverenost republika, koje grade jednu buduću integraciju, čije su kompetencije sledeće - mislim da bi se, pošto bi se složio o prvom principu, po mom mišljenju, čisto radi ekonomije rješavanja stvari, složimo o tom principu. Ako se o tome ne složimo, očigledno bi mogli zastaviti razgovore, zar ne?!

VI/1 T.T.

... jedna nova situacija koja zahtjeva redefiniciju ovog stava, i prema tome, ovo što sam izložio ne bi tada vrijedilo.

Dakle, mislimo da bi to trebalo da se potvrdi-polazna tačka - suverenost republika koje grade buduću integraciju čije su kompetencije sve veće. Pošto bi se složili o prvom principu, po mom mišljenju, čisto radi ekonomije rješavanja stvari, ako se složimo o tom principu, a ako se ne složimo očigledno bi mogli zaustaviti raspravu. Čini mi se tako, ako nema sporazuma. Ako bi se složili o tom prvom principu, trebali bi definirati kako izgleda ta buduća integracija, koje kompetencije ima. Držim da bi trebalo početi od toga. To je naš stav, ne prejudicirajući pri tome, naravno, za sada još uvijek karakter, to bi bila stvar kompetencija koje bi se eventualno utvrdile ovdje. Ali, mislim da bi jednostavno trebalo, da kažem matematički, program razstaviti na proste faktore i rješavati tu stvar - jesu li to suverene republike, i drugu stvar - da gradi integraciju kojoj za sada ne dajem pobliži naziv niti je približe odredjujem, ali o čijim bi kompetencijama onda trebali da se dogovorimo. To bi bilo izvjesno rješenje, kako ga mi vidimo..

MILAN KUČAN:

Moj predlog je bio upravo da podjemo od tog početnog stava. Ali, nije dovoljno reći samo da li su republike suverene nego šta to znači. Jer, od definisanja toga šta ko podrazumeva pod suverenosti republike zavisi i dalje pitanje - kakav bi kvalitet imala ta buduća zajednica. Trebalo bi da tu budemo precizni. Suverene republike kao delovi jedne države ili suverene republike kao suverene države. Stav Slovenije i Hrvatske jeste - republike su suverene države i treba se dogovoriti o ostvarivanju tog njihovog prava. Druga je stvar ako je republika samo deo jedne države sa podeljenim suverenitetom.

MOMIR BULATOVIĆ:

I ja se saglašavam sa predlogom kako da racionalno iskoristimo

VI/2 T.T.

vrijeme i da pokušamo dati što više odgovora na brojna pitanja koja su pred nama. Zbog toga da ovu priliku iskoristim i da odredim stav, politički stav u vezi budućnosti Jugoslavije ispred SR Crne Gore, a kasnije će se, naravno, utvrditi brojna pitanja u skladu sa sugestijama predsjedavajućeg.

Mi smo nastojali da sa izjavom koja vam je nedavno dostavljena da, u stvari, pokušamo da nadjemo zajednički imenitelj dviju dominantnih i suprotstavljenih koncepcija, svjesni brojnih opasnosti na koje ovom prilikom ne treba ukazivati. Mi smo zajednički imenitelj našli u miru i demokratiji i predložili, reću ću, zreli politički kompromis, naravno, on uopšte ne mora da bude takav ali ga mi takvim doživljavamo, koji bi otprilike išao na varijantu da baratamo sa suverenim republikama ali sa suverenim republikama unutar jedne državne zajednice. Prema tome, u svojoj osnovi i biti stav Crne Gore niti se promjenio niti može biti promjenjen. Ali, smatrali smo da je to jedne formula kojom bismo mogli da nadjemo dodirne tačke, da izbjegnemo sve te podjele na pobjednike i poražene. U tom smislu bismo faktički eliminisali dileme koje se opravdano javljaju i kojima smo i prošli put bili svjedoci, a na koje sada šta znače suverene republike, da li je to savez republika unutar jedne države ili su to suverene države. Mi smo predložili, možda ne samo iz leksičkih razloga da se postavi pitanje - da li smatramo da Jugoslavija treba da postoji i dalje ili ne. Naravno, onda se otvara čitavo područje pitanja za koja ne sumnjam da postoji spremnost svih učesnika u raspravi da se udje u suštinu i sadržinu tih odnosa.

Naravno, u ovom prvom krugu neću više zloupotrebjavati vašu pažnju. Ali, mislim da našim današnjim susretom moramo da pokušamo, s obzirom na rezultat koji ćemo uskoro imati za ovim stolom, da krenemo u pravcu početnih sugestija, tj. da vidimo kako se i na koji način to pravo ostvaruje. Naime, moram da ponovim da nemam ni politički mandat ni legitimitet da govorim o tome kako će se građani Crne Gore izjasniti u pogledu ovog pitanja, tako da i naše sugestije u smislu inicijative za današnji sastanak, pokušavaju da krenu korak napred. Vjerovatno ćemo se morati suočiti sa nizom pitanja na koja danas nećemo moći dati odgovor, alibilo bi dobro da ih makar notiramo i vidimo kako, u stvari sada provjeriti i ustanoviti tu volju građana

VI/3 T.T.

na. Nedavno su mi pokazali, postoji kratka, uporedna analiza dosadašnjih plebiscita pa vjerovatno moramo i ta razmišljanja imati u vidu. Ali, saglašavajući se s tim da je to tek drugi korak naše današnje rasprave, zahvaljujem na pažnji.

MILAN KUČAN:

Oprosti, nije mi namera da komentiram rasprave nego bih hteo da izbegnemo diskusiju sa aspekta poraženih i pobjednika. U tim koncepcijama nema poraženih i pobjednika, ne radi se o podeli koncepcije nego se radi o našem pristajanju na ostvarivanje interesa pojedinih republika koji su ili koji će biti verifikovani na najdemokratskiji način. Što se tiče Slovenije, ostvarivanje njene plebiscitarne odluke neće biti ničija pobjeda i ničiji poraz. Možda će na kraju biti naš poraz, tu mogućnost dopuštam, sa praktičnim posledicama svega toga. Ali, ići u diskusiju sa tim opterećenjem da i o tome moramo da vodimo računa, mislim da bi nas mnogo opteretilo.

MOMIR BULATOVIĆ:

... Moguće da naša dobra namjera proizvede loše posljedice... da u odnosu na mješanje strasti, mogućnosti nacionalnih sukoba ili prijetnje ugrožavanje mira, da pokušamo da idemo prema kompromisu a svaki kompromis, u suštini, u sebi nosi opasnosti - izlažemo se svi sopstvenoj opoziciji tako da, recimo, čim pružite ruku dobre volje koja možda jeste formalna ili suštinska itd. odmah se krene i promjenili ste stav, a zašto inače pregovaramo nego da bismo stavove približili, makar u formi nekih rješenja.

KIRO GLIGOROV:

Pre svega, domaćinu zaista hvala na uzornom prijemu i boravku.

Ocenjivati danas prilike u Jugoslaviji je kranje netahvalno, naročito za ovim stolom. Najkraće je izneta ocena od predsednika M. KUČana. Tome bi se što šta moglo u opisivanju ove ili one strane problema dodati ili oduzeti, ali činjenica da je ona izuzetno teška u svakom pogledu i to nas obavezuje na krajnje, rekao bih,

VI/4 T.T.

produktivan radni odnos prema ovoj situaciji i zbog naše odgovornosti i zbog javnosti koja očekuje da ćemo ipak iz ovih razgovora izaći sa nekim predlozima i sada već sve više izražavanog nepoverenja ukoliko...

VII/1 - mb

KIRO GLIGOROV

... prema ovoj situaciji i zbog naše odgovornosti i zbog javnosti koja očekuje, da ćemo ipak iz ovih razgovora izaći sa nekim razumnim predlozima i za već sve više izražavanog nepoverenja ukoliko se na ovakav način nastave razgovori u pogledu našega da tako kažem kredibiliteta.

Što se Makedonije tiče mi isto polazimo od suverene Makedonije, suverene republike, suverene države i u tom pogledu nema nikakve sumnje kad je reč o tom polaznom stavu, o težnji, želji, potrebi istoriskoj obavezi da taj proces suverenosti Makedonije dovršimo. Odmah iza toga moram reći, da paralelno sa tim postoji zainteresovanost Makedonije i spremnost, da se dogovorimo za onaj oblik saveza suverenih država koji bi mogao da bude izraz naših zajedničkih interesa, prema tome i svega onoga to bi značilo razumno razmatranje i sadašnjosti i budućnosti. I to se ne svodi samo na ekonomske interese, moram reći, interesi su u raznim domenima i u raznim oblastima i ne možemo samo kroz prizmu današnje medjunarodne političke situacije ili današnjih prilika u bilo kom domenu suditi o svemu tome kada je reč o budućnosti jedne države, jednog naroda i tako dalje, da uzmemo u obzir sva istorijska iskustva u vezi sa tim na koji način i kako treba jedan narod da obezbedjuje i svoju suverenost istovremeno svoje medjunarodne veze, kako lakše da prodire u svet, da ne govorim o tom inače danas u opšte priznatom i prihvaćenom procesu povezivanja naroda, ljudi, ekonomija itd. Imajući sve to u vidu, mi smo zainteresovani i spremni, kao što sam rekao, da razgovaramo o svim onim interesima koji bi na jednom odredjenom planu, širem planu, mogli da znače zajedničko ostvarivanje tih naših interesa. U kom obliku i kako, mi nikako da dodjemo sada do te praktične rasprave koja bi bliže pokazala koje su mogućnosti kompromisa itd., još uvijek stojimo i polazimo od tog prvog pitanja, jesmo li za suverenost, jesmo li za savez suverenih država, dobro, to je važno, to moramo raspraviti, prejudicialno, ali bih ja predložio da pre definitivnog zaključka dali mi

možemo da razgovaramo ili treba da se razidjemo, treba da predjemo onaj neizbežni, da tako kažem, meni, različitih interesa u različitim oblastima i da vidimo ko je zašto zainteresovan i možemo li to zajedničko ostvarivati i na kakav način. Nedovodeći u pitanje tu suverenost od koje polazi, ja vidim evo u ovim pokušajima delegacije Srbije i Hrvatske da razgovaraju najpre o nekim problemima vezanih za njihove dve republike, iza toga i saopštenje čitam da je istotako prišlo identifikiranju problema traženje solucija kad je reč o jugoslovenskoj krizi u celini. Što znači, ne možemo pobeći od toga da razgovaramo i o materiji tih budućih odnosa. Ja se u tom pogledu zalažem što pre da o tome razgovaramo.

Treće. Tu su očito, bar što se mene tiče, dva prilaza u pogledu toka, dali najpre treba definitivno završiti proces osamostaljivanja da smo svi nezavisne države, pa onda prići razgovorima ili ono što sam predlagao na sastanku još u Splitu, da o tome paralelno razgovaramo, da jednom ne dovodimo u sumnju a da drugo ne odlažemo. Mi o tim stvarima moramo razgovarati i zbog nas i zbog javnosti, zbog toga da budemo bolje shvaćeni, da ne rušimo samo, nego i da gradimo ono što je moguće u današnjim uslovima, smatram da prilaz koji obezbeđuje paralelne razgovore o tome, ovaj, kako da jedan proces zajedničkog života zaključimo, da napravimo njegov bilans, obaveze koje iz toga proističe itd., ali da paralelno razgovaramo i o tome šta nas povezuje, šta može biti zajednički interes, kako ćemo zajednički te interese ostvarivati na uspešan način itd., te stvar ne treba po mom mišljenju odvajati kineskim zidom. I da bi lakše došli do dogovora ako bi tako išli, bar meni tako ta situacija izgleda.

Što se tiče broja republika, da tako kažem, koje bi bile u tom budućem savezu suverenih država, ako ga svi prihvate, mi u Makedoniji smo za to, da budu sve republike, koje sada čine tu jugoslovensku zajednicu u tom savezu. Znači i Slovenija, razume se i svi ostali. Smatram, da je to iz mnogo

razloga neophodno i da bi od toga trebalo poći, da to onda znači i sadašnje granice itd. Ako bi se o tim stvarima mogli dogovoriti, onda bi po mom mišljenju učinili jedan veliki korak danas napred i onda bi mogli preći na onaj drugi deo razgovora, da barem u načelu vidimo ko kakve interese ima u vidu kad govori o toj našoj budućoj nekoj zajednici i savezu suverenih republika. Za sada toliko.

SLOBODAN MILOŠEVIĆ

Sasvim kratko, mi smo konstatovali na prošlom razgovoru, a vidim da je Momir na odredjen način to maločas i ponovio naš interes da sačuvamo kontinuitet Jugoslavije kao savezne države. Mislim da je taj stav bitan i kada se razgovoru pridje na način koji je Kučan na početku predložio, ako ga ja dobro interpretiram, predložio je da mi razgovaramo o načinu da se ostvari volja onih naroda i republika za samostalnim i nezavisnim državama, koja je po mom mišljenju ustvarljiva ukoliko se obezbedi da se pri tom ne povrede interesi drugih jugoslovenskih naroda i da se razmatra kako ostvariti voljo onih koji žele da nastave da žive u zajedničkoj državi i treće pitanje koje je on sugerirao u otvaranju kako nastaviti pregovore o postizanju sporazuma onih koji se osamostaljuju sa onima koji žele da žive u jednoj države i mogućim oblicima njihovog ...

SLOBODAN MILOŠEVIĆ

Treće pitanje, kojom sugerirao u otvaranju, kako nastaviti pregovore o postizanju sporazuma onima koji se osamostaljuju sa onima koji žele da žive u jednoj državi i mogućima oblicima njihove saradnje. Ne znam dali sam te dobro interpretirao nekoliko tvojih sugestija. Dakle da bismo išli tim putem mislim da i ovaj naš predlog polazni stav, da mi želimo i imamo istorijski interes da sačuvamo kontinuitet Jugoslavije kao savezne države treba posmatrati i kroz prizmu odgovora na moguće pitanje u kojoj je to meri u koliziji sa voljom drugih. Po mom mišljenju to može biti u koliziji sa voljom drugih samo u meri u koju dovodi u pitanje interese drugih naroda. I obratno. Ta volja drugih za samostalnim državama je u koliziji sa ovim našim prilazom da sačuvamo kontinuitet Jugoslavije kao savezne države u meri u kojoj dovodi u pitanje interese drugih naroda i ako je onda to problem onda pokus traženja rešenja prenosimo na tu tačku kako razrešiti pitanje interesa koje eventualno mogu biti sporni, polazeći od kriterijuma da rešenje treba podjednako da uvaži interese svih jugoslovenskih naroda radnika. I mislim da možemo napredovati u traženju tih rešenja i saglasno, da su to pitanja o kojima moramo da nadjemo rešenja ipak ako polazimo i o sadašnjeg statusa Jugoslavije i republika. Čak imajući u vidu i sadašnji formalno pravni status Jugoslavije i republika i mislim da ga mi ne možemo jednostavno zanemariti i preskočiti u traženju daljnih rešenja. Jer republike u Jugoslaviji nisu ustavom Jugoslavije odredjene kao suverene države, već kao države zasnovane na suverenosti naroda ili kako baš da citiram države zasnovane suverenosti naroda i na vlasti u samoupravljanju radničke klase. To je formulacija, koja postoji u sadašnjem ustavu Jugoslavije, sadržano u njegovom trećem članu. I to nije slučajno iz više razloga, prvo suverenost države je k . . . faktičko svojstvo državne organizacije koje znači da njena vlast na određenoj teritoriji nije ničim ograničena, što se za naše republike ne može reći čak ni sada u situaciji u koji se nalazimo, drugo suverenost je pojam koji se vezuje za državu kao međunarodni subjekt. Dakle, to je svojstvo prema drugim stranim

državama, naše republike nemaju potpuni međunarodni subjektivitet kako to u ustavi kaže, a ostvaruju međunarodnu saradnju, treća ni jedna moderna država u svom ustavu ili na drugi način to svojstvo kao pridev u svojoj definiciji i ne sadrži jer je i suvišna ako je država. A pored toga radi se o ukupnosti svojstva država a ne o promociji toga svojstva, i četvrto, lociranje suverenosti u smislu substrata vlasti u državu kao organizaciju je napušteno u modernom veku još iz francuske revolucije jer tada se ona locira kao gradjanina pre svega u demokratskim društvima. U tom smislu pridev državni definiciji federalnih jedinica u našoj zemlji ima isto značenje kao i naziv federalnih jedinica samo u drugim federacijama u svetu, na primer u Američkim državama ili u Indiji iako one to u navedenom smislu države u stvari nisu. Iz tog razloga se u našoj postojećoj definiciji republike ne kažu da su republike suverene države naroda već države zasnovane na suverenosti naroda. Tačno tako je definirano i pri tome se dakle niti teritoriji daje svojstvo suverenosti niti suverenost kao ukupnost vlasti vezuje za državu i za narod. Posebno treba imati u vidu da je pozivanje na suverenost naroda izvršeno u množini a ne jednini jer jugoslovenski narodi žive izmešano. I svaki jugoslovenski narodi suverene Jugoslavije su narodi ... Jugoslavije. To vam je zapisano u ustavu Jugoslavije u osnovnim načelima u prvom odelku. A na republiki ta formulacija nije izmenjena ustavom Jugoslavije još od drugog zasedanja AVNOJ-a. To je ta poznata odluka izgradnje Jugoslavije na federativnom principu, gde se kaže narodi Jugoslavije nisu nikad priznali razkomadanja Jugoslavije, tačka dva, da bi se ostvario princip suverenosti naroda Jugoslavije i tako dalje. Nijednom ranije nisu u Jugoslaviji republike, takodjer republike nisu odredjivane kao suverene države već kao države ili državne zajednice radnog naroda ili države zasnovane suverenosti naroda i vlasti radničke klase. To su te definicije koje su korišćene čak ni u najnovijim ustavima Srbije i Hrvatske takvih odredjenja nema. Ustav Srbije suverenost ... gradjanima Srbije a čak ni ustav Hrvatske ne definiše Hrvatsku kao suverenu državu i za vlast proizilazi i pripada narodu, to piše i u hrvatskom ustavu. A samo posebno u članu 2 se kaže, da je suverenost, suverenitet Hrvatske neodtudjen i neprenosljiv.

Ja se izvinjavam ako to neprecizno interpretiram ali to tako stoji. Zato kažem ovo sve je logično i jedino moguće republike nisu suverene u pravnom i bukvalnom značenju dokle god nisu samostalne i međunarodno priznati subjekti, dokle god SFRJ postoji kao savezna država i međunarodni subjekt. Svaka druga upotreba termina suverenosti može da pretstavlja samo rekao bih neku političku afektaciju ili kolofialno izražavanje. Ja uopšte ne odbacujem mogućnost da mi razgovaramo sasvim na otvoreno načinu da se ostvari volja onih naroda i republika za samostalnim i nezavisnim državama s čim je startovao Kučan ali upravo govoreći o načinu volje onih republika i naroda sa samostalnim nezavisnim državama mi moramo poći od postojećeg uredjenja zemlje i od kriterijuma koje ne želim da ponavljam da se ne povrede interesi drugih jugoslovenskih naroda i zato mislim da treba uvažiti ovaj naš interes o kome je govorio Momir Bulatović i o kome govorim ja sad da sačuvamo kontinuitet Jugoslavije kao savezne države. Uz to je na kraju krajeva te dve republike očigledno imaju taj interes ali mislim i uveren sam da je taj interes širi. Ja ću vam pročitati pismo koje sam dobio jutros koje je naslovljeno meni, odnosno predsedniku republike Srbije Beograd. "Poštovani gospodine predsedniče. S obzirom na to da nismo sigurni da u pregovorima o preuredjenju Jugoslavije prisutan avtentičan stav srbskog naroda u Bosni i Hercegovini, molimo vas da primite k znanju da je srbski narod odlučan da živi u saveznoj državi Jugoslaviji. Prema sadašnjem ustavu Socijalistične republike Bosne in Hercegovine nema zakonitog načina da bilo ko Bosnu i Hercegovinu odvoji od Jugoslavije bez našeg pristanka. Dakle promjena

IX/1-DA

socialističke republike Bosne i Hercegovine nema zakonitog načina, da i ko BiH odvoji od Jugoslavije ovoji bez našeg pristanka, dakle prmena federalnog statusa BiH može može biti izvedn samo uz naš pristanak ili silom. Nas stav je da su nosioci suvereniteta građani i narodi te da se suverenitet ostvaruje delimično na nivou republike i delemično na nivou savezne države i ustavu i zakon je prioritet. U tom smislu poslednju riječ o preuredjenju zemlje imaju narodi koji čine. Molimo vas da ukoliko budete u prilici o našem legitimnom stavu obavestite sve učesnike. Svi poslaniki srbske memokratske stranke to je 76 poslanika Skupštine BiH koji su legitimni - jer su izabrani na višestranačkih izborima, potpisao za klub srbske demokratske stranke BiH dr. Vojislav Maksimović, predsednik. Prema tome govorimo o postojanju i izražavanju volje da se sačuva jedan kontinuitet Jugoslavije kao savezne države, da skrećem pažnju na činjenicu da je tu i reč o volji koja se izražava i izvan postojećih reublika Srbije i Crne Gore i koja nesumnjivo sa obzirom da je izražena od strane legitimnih predstavnika delo naroda činjenica koja se ni na koji način ne bi mogla zaobići.

Prem tome, čini mi se da je dobar koji Kučan sugerira ai mi treba da razgovaramo o ovom pristopu o načinu i o volji koja se ostvara u ovih naroda i republika sa samostalnim i nezavisnim državama s tim, da naglašavam da je to po mom mišljenju mnogo više što se ne povredže interese drugih naroda i a i onih koje nastave da žive u zajedničkoj države osim koji žele da žive u zajedničkoj državi koji želi da se čuje kontinuitet Jugoslavije kao savezne države. Ta prva dva pitanja razjasnimo i na neki način dodžemo do konačnog solucija onda će pitanje koje se odnosi na dalji tok sporazuma, koji se osamostaljuje sa onima koji želi da žive u jednoj državi, rekao bih jedan lakši dio, sa tom je treba razgovarati jer se onda imaju definicani subjekti koji mogu da budi učesnici takvog sporazuma, mogu ali ne moraju odnosno onda je

IX/2-DA

pitanje ravnopravnog odlučivanja tih subjekata da one moraju postići odgovarajući sporazum.

MILAN KUČAN:

Diskusija o suverenitetu u konačnog krugu ne može dati prave rezultate, jer mi bi morali početi od Aristotela pa preko Rusoja do našeg Ustava, koji je jedan kako bi rekao kolaž svih tih stavova odnosno nepricizan. Jer ni jasno. Nije jasno kad se upotrebljava suverenitet naroda u smislu nation ili u smislu people (angleški izraz) to je sve izmešano. američki ustav je u tom pogledu jasan, on govori o naciji u smislu državne nacije. To je polazište njihovog federalizma. Nesporno je dvoje, da suverenitet ima i prvno i političku dimenziju, prvna je vanjska, to znači neograničenost, pravno neograničenost države. To je unutrašnjost i koji je je nosilac te suverenitete ili koji korgan, dali je kralj, monarh, parlament itd. To su njihovi. To možemo i to mogu nai eksperti. Ali je pitanje ipak tako postavljeno, da ga moramo razčleniti na sastavne dele, inači nećemo moći napraviti taj neobhodni korak dalje.

DR. Franjo TUDŽMAN

Ja bih 5 minut odmora.

MILAN KUČAN:

Samo da završim i da imate o čemu razmišljati.

Dali moramo zajedničko diskutirati po interesih republika, da ostvre svoju pravo samostalno državu i načina ostvarivanja ovog prava i o želji, da se stvori nova zajednica ili je treba diskutirati o prvom, onda posebno o drugom. Te stvari nisu vezane. I mislim, da ćemo se stalno vrtiti u krugu ako to ne izdiskutiramo, tu ćemo videti da su nam pozicije različite i onda ćemo doći na to što predlaže Milošević onda kad su definirane te pozicije onda znamo koji su subjekti onda znamo o čemu ćemo razgovarati. Ti razgovori neću biti dalje jednaki.

...

Pauza 5 minut

FRANJO TUDMAN

Gospodin Milošević je poslao pismo, koji mu je uputio bosanskohercegovačkiSamo ovo pismo ukazuje na ozbiljnost problema u srbskoj predsednik Izetbegović...Ja vam iskreno mogu kazati, da sam ja dobio ne samo pisma, nego sam imao i ovaj čitave delegacije koji su postavljali probleme hrvatskog pučanstva u BIH. Čak što više, moram to otvoreno reći, da je bilo zahteva, da mi podupremo pokret zapadne Hercegovine za pripremanje Hrvatske. Mi smo za poštovanje BIH odnosno za rješavanje državno političke krize u celini, prema tome smo se ozbiljali takve pojedinačne ovaj zahtjeve. Hoću reći, da se ne postavlja samo problem Srbov u BIH, nego i Hrvatskog pučanstva. Osim toga mi dovoljno upoznati ljudi i politički, upoznati ne samo sadašnjoj situaciju, nego i pogoršću. Kada je u Jugoslaviji državna politička kriza između barata. Onda su se isto tako vodili i razgovori i protivrazgovori, protiv rješavanja problem federalizacije, problem nefederalizacije, znači i poznat je onaj srbskohrvatski sporazum, tako zvani narodni sporazum o usvajanju banovine Hrvatske, koji je imao pristaše i protivnike.

Prema tome zaista bi, ne samo gospodin Izetbegović i gospodin Milošević nego i Hrvatska sa aktualnošću toga problema i osobodito što je u Hrvatskoj potaknuta i krajina p^aonda govori o izzivanju i te kninske krajine sa bosansko krajino. TO je bio jedan od razloga, zašto smo mi u Hrvatskoj prihvatili, za što smo se mi već dogovorili već kod bilateralnih razgovora sa srbskih, tome da je potrebno sve te probleme temeljito razmotriti i zbog toga je i došlo do razgovora grupe eksperata ovaj sa Hrvatske i koji su započeli. Juče nisam imao prilike, da se potanko upoznam, ali znači pošli su kako što su kazali od razmatranja kompleksnosti toga problema hrvatsko-srbskih odnosa i odnosi između Srbije i Hrvatske su naravno tu neomanjajući značenje njih drugih.

X/2 ŠM

Prema tome ne možemo mimo ići kompleksnost ovog pitanja. Mislim, da ovim našim razgovorima, današnjim bi se ipak morali osobitnog dali smo za međusobno priznavanje prava naroda ili ne. I onda dali je ovaj ...takvog priznanja moguće stvarati uvjete za saks.

KIRO GLIGOROV

Ja bih samo nešto kratko rekao, potom ovog pitanja suverenosti tu moramo, ne razpravljati kao stručnjaci ali neka politička pitanja u vezi sa tim se postavljaju. Imajući u vidu i kako su nastale republike, kako je nastala Jugoslavija posle oslobodilačkog rata i tako dalje. Dovoditi sad u pitanje suverenost republika bez obzira što one ulazeći u jedno zajednicu su se odrekli određenog dela svog suvereniteta, bilo da se radi o međunarodnom subjektivitetu ili o nekim pitanjima o kojima se odlučuje unitar zemlje. To ako bi negirali nastoji vrlo neke grupne implikacije o kojim moramo razmišljati. Ako nisu suverene republike, onda preostaje samo faktična odnosi medju naroda na terenu i jesmo mi onda spremni, da mi primimo sve konsikvence koje bi nastale iz toga. Kuda bi to vodilo? I povezano satima onda se meni postavlja pitanje, koga mi danas ovde predstavljamo za ovim stolom. Ja mislim, da predstavljamo republike i zovemo se tako predsednici republika ili predsedništava. Ja ne smatram, da danas ovde gospodin Tudman zastupa hrvatske Hrvate u Jugoslaviji sve, ili sve Srbe gospodin Milošević, ili ja sve Makedonce itd. Nego zastupamo narod koji živi ja npr. u SR Makedoniji, gde većina Makedonci imaju kruh itd. I ako ovaj taj teren napustimo onda zaista je pitanje i našeg legitimiteta, i u ime koga mi ovde za ovim stolom sad razpravljamo i tako dalje. Samo sam hteo, da mi ovde kažemo na sve opasnosti i klizavost terena ako sa stanovišta, ako sa pozicije suverenih republika predjemo na nešto što bi ovaj, potpuno, ne samo to dovodilo u pitanje, nego otvaralo mnogobrojna druga pitanja koja bi vodila sa takvim sukobima da ja neznam tko će zato primiti

X/3 ŠM

odgovornost, a i to što onda mi, što je naša pozicija ovde kao učesnika u ovim razgovorima nediferencirana. Hvala.

FRANJO TUDMAN

Ja mislim, da bi smo se morali saglasili sa ovim što je sad Kiro kazao. Mi predstavljamo svoje republike i one njihove suverenosti zaista i sa sadašnjog ustava bez obzira što je on hibridnim formulacijam, a ipak iz sadašnjog ustava - saveznog, da ne spominjam sada srbski, hrvatski ili vaše odloke Slovenije i Makedonije itd., znači suverene republike Slovenije. Ali gospodo, još ćemo se sjesti, sa obzirom na pakat takvih kompozicija sastav jugoslovske zajednice. Te republike još su matične republike sa svoj narod. I to je stvarnost, i isto tako se ne može menjati.

XI/1-da

Mislim, da je treba poč od toga, da su republike suverene.

_____ Ali ne u državnopravnom smislu

Dr. FRANJO TUDŽMAN: da u državnopravnom smislu su republike suverene. Ali jesu matične repbulike. To je stvarnost koje nikako ne možemo izbedži. To znači da je treba podž od toga da su republike suverene. Ali isto tako moramo podž od toga da su Srbi bez obzira koliko je to instrumentalizirano. Da se Srbi, čak u BiH pozivaju. To je naša stvarnost koju ne- treba zaboraviti.

_____ :
To je samo druga dimenzija i odnosa.

Alija IZETBEGOVIĆ:
Ali baš u vezi sa tim, Ako dozvoliš Milane. Što Kira kaže. Mi ne sumnjamo, da mi imamo mandat onih kojih su nas birali. To nije sporno, ali reševanje ustvno-pravne krize Jugoslavije koji je predmert naših razgovora ne može zaobići ni jedno ključno pitanje. A pianje ravnopravnosti naroda i prava naroda i samoupredeljenje to su ključna neobilazna pitanja. I sa tog stanovišta mislim da se on mora nadži na u skupu ovih ključnih pitanja o čemu moramo da razgovaramo. Ne sa stanovišta uzurpacije bilo čim prava. Bilo sa stanovišta činjeničnog stanja što predstavlja ključna i jedno od ključnih pitanja o kojim mi razgovaramo bez kojih ne može rešiti ustavnopravna kriza u Jugoslaviji.

Momir BULATOVIĆ:
Samo htebi bih da vam kažem da to ni u suprotnosti sa ovim pozicijama suverenih republika i sva ta pitanja legitimno vode na dnevni red.

XI/2-da

Ja bi pokušao da vašu pažnju polažete pitanjima koja su dosta konstruktivna. Ali pridružujem se predlogu druga Kučana, da je ta tačka naših različitih političkih gledanja i različitih opcija. Tako smo sada izkoristili priliku kad se ovdje više i manje jasno više i manje jasno legitimisali i rekli da su to stavovi naših republika, onda se u sušti može to rešiti na dva načina. Priv bi bio taj, da se faktički izvrši lagana i tiha transformacija iz sadašnjeg federalnog i potpuno konfederalnog ustrojstva i drugim rečima bi to predstavljalo onaj zahtev da Jugoslavija bude sada tretirana kao savez suverenih država. U svakom slučaju radi se o lakšem putu, mislim, da se radi u najlakšem putu, jer bi se tu eliminisali svi problemi koji proizilaze iz priznavanja države i njenih granica, pravila o sukcesiji. Medjutim to rešenje bilo bi nesumnjivo bezbolnije. To mislim da je lakši put. Druga varijanta mogu da bude za sada u takvih osetljivih strateškim pitanjima za rešenje naše zajednice navezuje na rešavanje naroda i gradjana. To već ulazi u jedno od stručnih pitanja. Neki pokušaji su već uradjeni u Predsedništvu Socijalističke federativne republike Jugoslavije, angažovani su neki eksperti. Ja lično mislim, da je to još uvek daleko od semog rešenja, ali recimo pitanje plebiscita ili referenduma to nije li u stručni literaturi razjašnjeno. Je pitanje da može da dodje na naš dnevni red. Ja imam nekih ličnih sugestija da je pitanje plebiscita, imperativni mandat za slovenačko rukovodstvo i da Slovenija ne može drugčije da kako su gradjani Slovenije glasali i opredjelili se. Ja samo molim, da konstatujemo ovdje, dali smatramo dali je moguće ovakve krupne i strateške odluke po formalnom prestanku jedne države na miran način izvesti a da se pri tome neposlušne uz bilo želja na druge stvari postavilo pitanje i problem plebiscita. Koliko su mene upoznali stručnjaci da savez može .. petnajstok plebiscita u istoriji koji su uradjeni. Verovatno bi morali imati u vedi i takva konkretna rešenja, koja su napravljena i nebih vas zavaravao i svojim polovičnim

XI/3-da

znanjem iz toga. Diskutujemo najprije o mogućnosti dali je moguće zaobići plebiscit u svim našim republikama i da zapitamu stručnjake da nam to situaciju do kraja pojasniju. Računam da se plebiscitom može smanjiti sva unutrašnja tenzija koja nastaje uvek i zakonito u situacijama kada sefaktički država snalazi na najsloženijih problema, da je način prava za razdruživanje ... pravni problem kod državnih zajednica koje većdugo vremeo postoji kao jedini državni subjektivitet državnih prava i ako su one složene u svom ustrojstvu kao što je Jugoslavija. Ja računam da bi ovaj demokratski međžukorak bio neizbežna stepenica i da bi na taj način mogli i dalje u miru i toleranciji sa jednim i drugim i da pomognemo zavisno od volje gradjana i u priznavanju medjunarodnopravnih statusa i u razrešavanju svih onih složenih kompleksa pitanja kojih bi proizašli iz jedne takve odluke.

MILAN KUČAN:

Sada smo došli na tačku kdje se moramo podsjetiti što je bilo rečeno na početku. Da moramo danas nešto rešiti, da ne kompromitiramo to instituciju našeg dogovaranja i sebe lično. I mislim, da je sad treba sedeti na tome i razgovarati i ipak se nanovo vraćamo na to pitanje subjektiviteta i statusa republika medjusobnog priznavanja tog statusa i načina ostvarenje tog statusa i reguliranja tih odnosa i uspostavljanje mogućnosti za stvaranje nove zajednice.

MILAN KUČAN:

Tu su interesi različiti, ili, verovatno, će biti rešenja različita. No, ja sam pre da se postavlja to pitanje: da li su ta pitanja tako vezana - status -, i zajednica - da je ne definiram i ne kvalificiram; ili treba, ipak, prvo, o tome razgovarati. I, vidim, da svaki krug završava, ipak, na tome, da ne možemo da ne definiramo status republika, i - mislim da je sada Kiro rekao jednu ispravnu stvar: to je fakat. I sa tom pretpostavkom su tada narodi, organizirani politički, kako su bili organizirani, ušli u tu zajedničku državu - 1943. godine. I, ako to postavimo pod upitnik sada, onda ulazimo u jednu potpuno neizvesnu situaciju. Ja mislim da treba početi od toga - vrlo ću ... reći -: republike su suverene države, treba se dogovoriti, kako to priznati, i onda se, naravno, otvara pitanje, kako će one, između sebe, regulisati odnose da reše to ključno pitanje: to je status Srba i status Hrvata, recimo, kao najotvorenije pitanje u tim našim odnosima.

A ovako postaviti: to je narod, koji živi u jednoj državi, i zato sve druge republike nisu suverene - i ne možemo razgovarati o ostvarenju tog njihovog prava. To, naravno, ne bude nikakvo rješenje, nego će nas dovesti, kako kaže gospodin Izetbegović, prvo jednome ratnom stanju - možda i ratu, pa će tek nakon tog rata, biti mogući pregovori, ali ne samo mogući, nego će biti i neophodni onda pregovori, i razgovori. To nećemo onda raditi mi, sigurno, ali ćemo za to imati odgovornost za ono šta će se desiti.

Dr. FRANJO TUĐJMAN:

Zašto i vi prihvaćate to, sa čime nas plaše stalno svi oni, koji su protiv nekakvog demokratskog sistema: građanski rat i koji je u svijetu već - ima ga u Hrvatskoj - tog rata, za sada jedino i na više; ali ja opet tvrdim da su to takvo pojedinačni, ekstremni elementi da smo u cjelini ipak do sada uspjeli i da smo sasvim otvoreni. Ako smo uspjeli u tome da se i Predsjedništvo Jugoslavije

i Armija, kao najkonzervativniji elemenat ovoga društva, i najdogmatskiji, sve do nedavna - da se izjasni da će poštivati naše političke dogovore o raspletu krize, onda smo i, zapravo, ... dajmo, znači, polazimo od te činjenice da tražimo demokratsko rješenje.

MILAN KUČAN:

Gospodine Predsjedniče, ja ne poklazim od te vrste opasnosti, nego ja govorim: ako ne priznamo republikama status suverene države, koje međusobno rješavaju onda to pitanje, nego podjemo od toga, da govorimo u ime naroda, onda se to pravo mora ostvariti samo tako da Srbija - koja se smatra matičnom državom, i odgovornom - kako stoji u Deklaraciji, koja je danas objavljena - da nama (GOVORI JIH VEĆ HKRATI!), odnosno, objavljena je jučer. Ako vi niste spremni u tom statusu pregovarati s njima - a ja vidim da to radite (i šta su onda, na kraju krajeva, vaši razgovori i razgovori grupe stručnjaka) - onda je drugi način jedino to da krenu jedinice Armije Republike Srbije na Bosnu i na Hrvatsku, da bi se rešilo pitanje srpskog naroda. A sasvim je druga stvar, ako se zna da je unutar hrvatske države problem položaja srpskog naroda, koji živi u toj republici; da je takav problem, iako drugog kvaliteta, u Bosni i Hercegovini; i onda treba sest i razgovarati.

Dr. FRANJO TUDJMAN:

A Deklaracija?

MILAN KUČAN:

Deklaraciju daje Srpski savez za srpski nacionalni spas - ne znam kako se to pravilno naziva? Ili za nacionalno jedinstvo? To je jučer objavila "Politika".

To je neki Inicijativni odbor za osnivanje srpskog nacionalnog saveta.

MOMIR BULATOVIĆ:

Jer mogu ja samo da ponovim svoje pitanje?

Slovenija je imala plebiscit i donela je svoju odluku. Da li mislite da, recimo, ja lično mogu biti u poziciji da pristanem na ovo bez plebiscita? I da li bi ta odluka - mene biste mogli lično lako ubediti - to nije važno šta ja mislim - nije važno ni što drug Milošević misli. Ali, mislim da bi trebalo omogućiti - postoji, naime, objektivna realnost - građanima Jugoslavije: postoji forma - ja kažem, neću da vas zamaram, ostavimo to našim ekspertima - koja bi obezbedila da se ispuni...

DR. FRANJO TUDJMAN:

Ja ću vam to odmah reći - mi možemo ići na referendum, ali ne građani Jugoslavije, nego građani Republike.

MILAN KUČAN:

To ti predlažeš?

DR. FRANJO TUDJMAN:

Ja se slažem, ako to predlažete - osim toga, po hrvatskom Ustavu. Predviđa se i takva potreba i takva mogućnost. Predviđa se, u izvanrednim okolnostima, da ...

MOMIR BULATOVIĆ:

Jedna od ozbiljnih primedbi, koja je bila data na zalaganje i insistiranje o referendumu, sastoji se u tome da na referendum izlaze samo jugoslovenski narodi, pripadnici narodnosti - ne bi bili u poziciji da odlučuju o svojoj državi, iako je to njihova država

Postoji modus. Mene su tako eksperti za međunarodno pravo ubedili da se, ustvari, kroz odgovor, na dva pitanja, obezbedi sledeće:

- prvo pitanje: prema sadašnjim razmišljanjima - ali to, naravno, je samo jedno ekspertno mišljenje - bi bilo: da li se slažete da Jugoslavija i dalje ostaje kao državna zajednica?
- drugo pitanje: da li, kao pripadnik, sloge naroda, želite da vaš narod realizuje pravo na samoopredeljenje, uključujući pravo na otcepljenje, i stvori svoju nacionalnu državu?

To su dva pitanja. Na drugo pitanje bi odgovarali samo pripadnici naroda.

DR. FRANJO TUDJMAN:

Znate, ovako postavljena pitanja, vi dovodite u pitanje činjenice, da li ćemo se složiti i da suverenost republike određuje pitanje, kako će građani glasovati ...

GOVORI JIH VEĆ HKRATI!

I s time da to više nije u skladu, niti sa - ne samo plebiscitom Slovenije, nego i sa Ustavom: i Hrvatske i ... Dakle, to su stvarnosti, od kojih moramo polaziti.

MOMIR BULATOVIĆ:

Ne, stvarnost je ta, što smo mi dovoljno obrazovani ljudi da znamo da za ovakvo nešto treba da angažujemo svu postojeću pamet. Angažujemo li tu pamet, angažujemo čak i pamet sa strane: da nam u stručnom pogledu pomogne. Ali, nadjimo ono rešenje, koje će biti najcelishodnije i najracionalnije! S time da smo i svesni da sadašnja, opet ako se priča o suverenitetu republika, ponovno nas vraća ona nazađ u početnu tačku. I ja se bojim da ništa nećemo uraditi. Ono, što mislim da bi mogli maksimalno da uradimo, a to je, da se složimo oko ovog načina izražavanja volje jugoslovenskih naroda, republika i građana - evo, nadjimo tu

stručnu formulaciju, angažujemo eksperte, s time da mogli da kažemo i da ne dovodimo u pitanje ovaj, već ... kvalifikovan ...suverenitet građana. Na to nemamo prava, niti ja imam nikakve želje za tim.

MILAN KUČAN:

Vidite, i to nas ponovno vraća na to pitanje: da li mi priznajemo međusobno, republikama status suverenih država. Mislim na to da naši razgovori počnu tu da završavaju. Ja onda moram postaviti pitanje ovako: da li - sada za Sloveniju - obzirom na pitanje, koje je nekoliko puta bilo postavljeno, a videli ste ga ...: da li postoji politički interes za ... suverenitet Jugoslavije? Dakle: da li Jugoslavija u tim razgovorima imperativ? Ja na to odgovaram: nije imperativ, nije, naprotiv, mi, čak mislimo da bi bilo dobro da svatko dodje u poziciju da sagleda, pre svega, mogućnost i okolnosti, da živi sam, da bi onda video, koji su stvarni interesi za povezivanje sa drugima. Ovakvo, sve izgleda to politička priča - pogotovo kada se to prevede u javnost. Za nas imperativ nije, ali imamo velik interes, i vrlo konkretan, da se tu stvori zajednica, po kvalitetu, onako kako smo to već nekoliko puta formulirali - neću vas sa ostalim zamarati. Da li je to prihvatljivo ili ne, to zavisi sada sve od nas. Zavisi i od drugih. O tome ćemo posebno razgovarati! Polazeći od toga, da ta zajednica nije imperativ, nego da smo mi sproveli plebiscit, pitanje postavljam: da li postoji osporavanje - ne plebiscitarne odluke, nego prava građana Slovenije - da žive u samostalnoj državi - kao što smo napisali u Beogradu u saopštenju: da svoj interes, nacionalni, vidimo u stvaranju vlastite suverene nezavisne države? Dalje: da li, s obzirom na našu spremnost, smo spremni na ... odnosa, međusobnih, s nama, ili ne? I, treće: da li ste onda spremni, s nama, na pregovore o mogućem stvaranju buduće zajednice, ili reguliranjem naših budućih odnosa? Bez ... da mora doći do zajednice, kakva će biti ta zajednica; ali, interesi su objektivni, i mi želimo da ih reguliramo. Dakle, za unazad, da bi došli u situaciju čistih računa, i za napred.

XIII/1 - mb

MILAN KUČAN

.. i tako mislim, da će svako od vas na kraju postaviti pitanje.

DR. FRANJO TUĐJMAN

Ja bi vas molio da ne vraćate pitanje na Sloveniju jer je Hrvatska svojim ustavom već isto tako kazala i prema tome ne postavlja se pitanje na Sloveniju (KUČAN:Predsedniče, ja ne mogu nikad u ime Hrvatske govoriti.) Dobro, ali ja sam već rekao za kao (KUČAN: Ali sad za sebe jer ja na osnovu današnjeg razgovora to za sebe i za nas moram znati. Jer ako osporavate to pravo, onda ćemo morati mi odluku plebiscitnu sprovesti jednostranom odlukom sa svim novim komplikacijama za nas ali i za sve vas i sa mnogim nepoznicama u šta će ići. I naravno, taj naš interes da to uradimo sporazumno temelji na našem priznavanju i afirmiranju stava da to ne želimo stvariti na račun jednakih prava drugih i to bi bio sadržaj tih naših razgovora u ta dva pitanja, ne o prvom, u prvom je način ostvarivanja, a drugo je reguliranje odnosa da tako kažem za nazad i za napred. A tu su pogotovu kod ovog drugog otvorene sve moguće opcije.

KIRO GLIGOROV

Uz moju napomenu, da to ponovim, da o tome možemo razgovarati paralelno.

MILAN KUČAN

Ja ne bežim od toga ali moramo definirati, mi moramo sada dogovoriti na koji način u taj status i na koji način razgovore o budućnosti. To so povezana pitanja koja mogu biti svako za sebe, ali koja mogu istotako biti paralelna i racionalna, ali mislim, kako bi rekao tehnički, moramo znati da so to etape. A samo to još da kažem, način ostvarivanja

te prve tačke, dakle suvereniteta republike koju smo mi uradili plebiscitom, veruje, da će svako od vas, iako su različite mogućnosti, to može odlukom skupštine, može referendumom, plebiscit je jedna vrsta referenduma, dakle tu nema suštinske razlike, ali je legitimitet sigurno u javnosti, u međunarodnoj javnosti sasvim drugi ako je to plebiscit u odnosu na skupštinsku odluku, to je sigurno. Ali to je predmet razgovora. Pogotovo jer su tu delikatna pitanja i videli smo prošli put šta bi značio nacionalni referendum u nacionalno mešanim republikama. Mi nismo išli na nacionalni referendum, mi smo išli na referendum građana, iako ćete reći da je to vrlo lako, jer je skoro 90 % stanovništva Slovenačkog, ali ja sam vam rekao, da je i više od Slovenaca na tom referendumu glasalo za.

KIRO GLIGOROV

Ne samo da ne možemo bežati od referenduma, nego je pretpostavka i za naših dogovora da se to sve mora proveriti na referendumu u republici.

ALIJA IZETBEGOVIĆ

Naravno, ali samo radi se o tome što te referendume, odnosno plebiscite potpuno različito zamišljamo. Ako uzmemo kao model slovenački referendum, onda je to bio referendum građana Slovenije, svih građanja Slovenije (KUČAN: I svi po istom pitanju.) Po istom pitanju naravno, bez ili su Slovenci itd., takav naravno referendum je podrazumjeva se i prihvatljiv naravno, međutim tu postoji razlika u to šta je gledanje u ovom referendumu i znamo svoje (KUČAN: Oprostite, samo to da kažem, ako ste pogledali dobro kakav je bio referendum u Sovjetskom savezu, on je isto tako bio referendum po republikama, svi građani iste savezne republike, dakle nije se išlo na neznam Gruzinaca, Ukrajinaca i Rusa u Ukrajini, Rusa i Belorusa, nego referendum građana o istom pitanju.

ALIJA IZETBEGOVIĆ

U vezi sa ovom prestavkom koliko, ona se tiče legitimiteta mogućeg /?/ predstavljanja ovde Bosne i Hercegovine, ću ovo da kažem, i ako to naravno nema istu težinu, a mi smo imali sličnu stvar da je hrvatskoj delegaciji odnosno gospodju Tadjmanu ospori Babić u ime srbskog naroda tako legitimitet, zahtevao da ovde dodje da lično predstavlja srbski narod, jelda, onda smo imali predstavku Albanaca, kojima su rekli da žele da budu predstavljeni u protiv oni ne priznaju ovo što mi govorimo, njih je skoro dva milijuna ljudi. I prema tome niko ovde od nas ne predstavlja sam kao poedinac svi sto pošto gradjana, osim naravno, u pravnom smislu rječi kao predstavnik, ali naravno da postoje različita gledanja. Ja lično ne želim uporedjivati tu stvar jer vrlo ozbiljnu shvatam ovu predstavku, medjutim mi ne osporavamo da srbski narod stoji u glavnom iza jedne federalne opcije, pod uslovom naravno da ona bude moguć, da takav izbor postoji, jer konačno federacija opstati ako se svi sporazumemo, to je federacija, ako se ne sporazumemo, taj izbor ne postoji više. Tada je daleko pitanje kako bi se srbski narod, govorim srbski narod, ne govorim o jednoj stranci, izjasnio u Bosni i Hercegovini suočen sa situacijom ili futili/?/ ta federacija na silu, ili sukobi u Bosni, sa svim onim šta to znači. To je drugo pitanje i uveren sam u to, ne treba da govorim, koliko što ima, ja imam toliko podrške da se zadrži ova koncepcija održanja jedne suverene Bosne i Hercegovine u nekakvoj zajednici, ne u federaciji, jer na federaciju ozbiljno u Bosni i Hercegovini malo ljudi više računa kao na jednu realnu opciju. Siguran sam da iza ovoga što ovde kažem, stoji barem 80 % gradjana Bosne i Hercegovine, ako ne i više, a to je jedna suverena Bosna i Hercegovina u jednoj jugoslovenskoj integraciji sa jednim minimalnim kompetencijama, koje sam u više mahova izložio i preko televizije itd., siguran sam da iza toga stoji 80 % gradjana i prema tome mislim da moj legitimitet u tom pogledu nije uopće sporan. Niko ovde, ni za koga ovde stoji stoposto gradjana njegove republike, nego samo jedna značajna većina.

Ali mislim kad govorimo o plebiscitu, referendumu, onda bi zaista morali da znamo o čemu govorimo. Čini mi se da nije opće realna stvar, osporavati jedno realnost, a to je 50 godina republika, republike su stare skoro 50 godina, mi imamo ovde republike koje dobar deo 20 veka življenja u tome svemu, a nije slučajno što je Bosna i Hercegovina ovakva kakva jest, ovako u ovim granicama jer ja stalno ističem da smo strašno izmešani, ja sam rekao već sam to uporedio u jednom intervjuju sa pomješanim kuruznim i pšeničnim brašnom u koje nije moguće izvršiti čak i kad bi se ti referendumi nacionalni takozvani koji bi bio zaista jedna šokantna stvar u današnja doba, i koji bi na koncu lišao jedan broj građana uopće da se izjašnjavaju o sudbini republike u kojoj treba da žive, da kad bi to i bilo prevedeno, to ne bi imalo nikakve praktične vrednosti. Ja moram koji put da kažem, da u Sarajevu koji čini od prilike jednu šestinu te republike i po broju stanovnika a više po privrednoj moći, koncentraciji i privrede i uma, u tom Sarajevu živi po ovom sad popisu koji je sad u toku, po procenama koje ima 300.000 Muslimana, 200.000 Srba i oko 100.000 Hrvata. I sad šta znači referendum, kakva je praktična vrednost tog referenduma u tako izmešanoj sredini, kako bi se ostvarile proglasio jedinstvo u jednoj državi, u svakom slučaju tamo gde postoje kompaktne etničke cjeline opravdano je da dodje do . . . korekcije granica, opravdano je, če postoje kompaktne, barem u bosanskom stanovištu, ali to je stvar pregovora medju republika na jedan miran način našli se mehanizme da se to obezbedji, nipošto silom, jer ovo što kaže gospodin Kučan, ima potpuno pravo, mi danas pregovaramo ovde, pregovarati ćemo, pregovarati će neka grupa ljudi, ili mi ovako još mudro prije sukoba ili jednog dana posle jednih užasnih stvari, opet sjesti i pregovaramo. Naša mudrost sastoji u tome da to predupredimo taj sukob i te pregovore koje bi nakon tog sukoba došle. Da vidimo da neke stvari su moguće, nisu moguće, su realne itd. Mislim, da u Bosni nacionalni referendum nema praktične vrednosti čak kada bi se i sproveo upravo iz tih razloga

XIII/5 - mb

situacija je slična u svim gradovima u Bosni koji su od značaja, u svim apsolutno, u Zenici je pola i pola, imate pola Muslimana i pola Srbi i nešto malo Hrvata, u Banjaluci nešto više Srba a opet Muslimani i Hrvati druga polovina, itd. Šta uraditi sa takvim mjestima? Prema tome Bosno i Hercegovino realni ljudi i mudri ljudi moraju posmatrati posebno, kao jednu celinu i prihvatiti kao takvu, i ako hoćemo da održimo, da ne dodje do najgorih stvari, u protivnom doći će do vrlo teških stvari, to sam već i kazao, upravo sa sebe da skinem odgovornost za ono što neki ljudi iz avanturizma u Bosni pokušavaju da proture bez obzira na posledice koje iz toga mogu izaći.

To sam neko veće kazao, upravo da skinem sa sebe odgovornost za ono što neki ljudi, iz avanturizma, u Bosni pokušavaju da proture, bez obzira na posljedice koje iz toga mogu proizaći.

Prema tome, mislim da bi, polazeći od realnosti kakve jesu, a realnu su republike u većoj mjeri nego što je to Jugoslavija. Jugoslavija je poželjna ili manje poželjna konstrukcija a republike su nešto što postoji. To pokazuje i ovaj sastav ovdje. Nismo se slučajno sastali, sastali smo se zato što predstavljamo neke cjeline na tom današnjem prostoru koji predstavlja neke političke, geografske, privredne cjeline ili u izvjesnoj mjeri nacionalne cjeline. Ne bi trebalo da tu realnost prenebregnemo, jer inače nećemo doći do bilo kakvog dogovora.

SLOBODAN MILOŠEVIĆ:

Možda^{bi}/upravo u ovom trenutku o kome si govorio, bilo korisno da se jednostavno pokuša napraviti pogled na to šta bi bili elementi mogućeg odgovora na pitanje - kakav karakter jugoslovenske zajednice i odnosi zajednice i njenih članica. Izneo bih nekoliko tih elemenata, dakle elemente mogućeg odgovora na to pitanje - kakav karakter jugoslovenske zajednice.

Prvo, jugoslovenska zajednica je državna zajednica suverenih jugoslovenskih naroda, suverenih republika, u kojoj oni ostvaruju funkcije koje kao zajedničke interese slobodno, dobrovoljno i dogovorno utvrde.

Drugo, suvereni jugoslovenski narodi, republike, ravnopravni su u jugoslovenskoj državnoj zajednici i imaju jednaka prava i obaveze odnosno položaj u odnosu na njene funkcije kao zajedničke interese.

Treće, izvan kruga utvrdjenih funkcija jugoslovenske državne zajednice, svaki jugoslovenski narod i svaka jugoslovenska republika su-

vereno slovo utvrđuju i ustvaraju svoje druge interese uz medjusobnu obavezu, da se to ne može činiti protiv ili na štetu drugog jugoslovenskog naroda ili republike.

Četvrto, organi jugoslovenske državne zajednice u ostvarivanju utvrđenih zajedničkih interesa odlučuju i postupaju samostalno, efikasno i u interesu svih jugoslovenskih naroda i republika. O precizno utvrđenim pitanjima u okviru zajedničkih interesa, u organima jugoslovenske državne zajednice odluke se donose saglasnošću svake republike. Ili ako je reč o organima svake republike.

Peto, zajednički interesi suverenih jugoslovenskih naroda i republika postaju u oblastima sloboda i prava gradjanima i naroda, ekonomskih funkcija, to je drugo, odbrana i bezbednosti, to je treće, i medjunarodnih odnosa, to je četvrto, pod ovom tačku. ^(6.) U svim navedenim oblastima izvan funkcija koja su utvrđjene kao zajednički interesi koja se ustvaraju preko organe jugoslovenske državne zajednice sve druge funkcije u tim oblastima ostvaraju se izvorno u republikama i preko njihovih organa. U oblasti slobode i prava za sve gradane i pripadnike svih jugoslovenskih naroda, na nivou jugoslovenske državne zajednice utvrđuju se i garantuju sve slobode i prava utvrđene u medjunarodnim dokumentima savremenog sveta za te slobode i prava obezbeđuju se sudska zaštita preko odgovarajućih sudova jugoslovenske državne zajednice jednako i ravnopravno za sve gradane i narode.

Sedma tačka bi bila, po mom mišljenju ekonomske funkcije, mi smo se već na onaj sednici predsedništava proširenog, sa nama šestoricom dogovorili i objavili onaj glavni sadržaj tih ekonomskih funkcija. Mislim, da je to dosta korektno napravljeno i na kraju krajeva oko toga smo se i saglasili tada.

Osma tačka, u jugoslovenskoj državnoj zajednici oružane snage postaju u zajedničkih oružanih snaga određenih rodova i vidova i oblik oružanih snage jugoslovenskih republika. Sve oružane snage se organizuju, pripremaju i opremaju tako, da u slučaju potrebe predstavljaju funkciju na celini. O upotrebi zajedničkih oružanih snaga odlučivali bi predstavnici svih jugoslovenskih republika saglasno. Oružane snage jedne jugoslovenske republike ne bi mogle upotrebiti protiv druge jugoslovenske republike ili naroda. Organe jugoslovenske državne zajednice obezbedile bi funkcionalno obezbednost republika, koji se utvrde u zajedničku tačku.

I deveto, u oblasti međunarodnih odnosa i položaja međunarodni subjektivitet i kapacitet imaju i jugoslovenska državna zajednica i republike, tako da taj subjektivitet i kapacitet u pravu pripada zajednici kada su u pitanju multilaterarna organizacija, i obaveze, a republikama u pravilu pripada taj subjektivitet i kapacitet kada oni imaju regionalne, nacionalne ili kulturne interese.

I deseta tačka bi mogla biti jugoslovenski narod - jugoslovenska republika, koji slobodno i neposredno izrazi želju, da ne prihvataju, da ostanu u ovoj jugoslovenskoj zajednici na osnovu svog prava na samoopredeljenju mirno i demokratski, treba, da razprave i reše sva otvorena pitanja njihovog izlaska. To je na neki način, čini mi se, blisko i ovome što su drugovi iz Črne Gore te neki dan objavili, a čini mi se, da ima dosta elemenata iz onoga što ste vi družu Kiro na prošloj sjednici govorili, kada je reć o karakteru jugoslovenske zajednice i odnosima zajednice i njenih članica. Mislim, da bi na kraju krajeva i Alija Izetbegović je koliko sam ja, koliko me pamćenje služi od prilike u ovom pravcu neka gledišta iznosio. Prema tome u koliko bi

XIV/4 ŠM

mogli da dodemo do tih elemenata moguće odgovore na pitanja kakav karakter jugoslovenske zajednice i njenih članica bili bliži konačnom rješenju. TU je naravno ovo pitanje razlike jeli, dali je u pitanju državna zajednica ili nije u pitanju državna zajednica. Hvala.

MILAN KUČAN

Ja mislim, da je to preskakanje jedne faze, a to pokazuje da u stvari mi trebamo voditi dve vrste razgovora sa različitim subjektima, sa različitim učesnicima. Jer ovde je pretpostavka, da je to državna zajednica bez obzira na ono podeljene međunarodne subjektivitet, to u praksi znači međunarodnu pravni subjektivitet državne zajednice i ja u pravu o tome govorim, mi što se Slovenije tiče, za te vrste razgovora nemamo interesa jer nismo zainteresirani za te vrste - za zajednicu. A ne želimo nikako smetati onima, koji imaju ta interes, da stvoriju takvu zajednicu. Naš je razgovor o načinu stvarjenja, našeg pravo, što si ti rekao na kraju, to je demokratski i ugovorno, i dogovorno rešimo naše medjusobne obaveze i kad se stvori ta državna zajednica onda smo mi vrlo zainteresirani, da sa njom reguliramo i ako je moguće mnoga zajednička pitanja od zajedničkog interesa. To je onda taj drugi deo razgovora. Dakle mislim, da trebamo danas ipak, a to ja mislim, da smo u stanju, reči, a može se već iz toga, što je bilo rečeno videti, tko je zašta zainteresiran, tko je spreman razgovarati o odnosima unutar državne zajednice. I onda treba o tome u onom krogu koji je tako definiran nastaviti o tome razgovore, a sa nama je vrsta razgovora druga. To je o reguliranju naših odnosa za unazad i za napred, to je dakle vraća se stvar na jednu diskusiju koja mislim, da ima tri mesece od kako smo ju počeli.

FRANJO TUDMAN

Opet sam pored toga, da se srede razgovor sa nama i sa njima. Ja bih molio predsjednika Kučana da se o tome dogovorimo. Ali bi predložio o ovom predlogu što je sada gospodin Milošević pročitao vidim znatan napredak u prelazima Srbije u smislu pronalaženja nekog zajedničkog rešenja. I kad bismo pošli, kad bi smo se mogli sporazumeti u ovome, u prvoj točki u kojjoj ste kazali - državnoj zajednici da je zajednica države, onda su mogući razgovori. A ovako pridružujem se Kučanu, na toj osnovi nisu, jer mi imamo sada jedno tako stanje, koje ne zadovoljava nikoga, ne zadovoljava ni Srbiju, Srbija i povesno i juče i danas želi biti takodjer i ponosi se kao država. I prema tome, i ja mislim, da je u interesu Srbije kao što je interesu Hrvatske, Slovenije i drugih, da se to postigne. Znači, da možemo razgovarati samo o zajednice države, i ako bi predsjednik Milošević i Srbija prihvatila takvu osnovu, onda od svih ovih drugih u prvoj točki, od svih ovih deset, devet točaka, deset jih je ukupnu na broju, može biti razprave i razgovor.

dr. FRANJO TUDJMAN (nadaljevanje)

bi, predsednik Milošević, Srbija prihvatila takvu polaznu osnovu, u prvoj točki, o svih drugih devet - deset ih je ukupno na broju - može biti rasprave i rezultata sa našeg razgovora.

MILAN KUČAN

Oprostite, predsedniče, ja bih vrlo rado prihvatio taj način razgovora. Ali ja polazim od toga da ne mogu pretpostaviti i naturati interese drugima. Ako, recimo, Srbija i Crna gora imaju interes za ovakvu državnu zajednicu - recimo, da ostavimo samo na tome, njih dvoje - zašto ne bi onda razgovarali o stvaranju takve zajednice. A s nama, drugima, onda o stvaranju zajednice u kojoj bi bila i takva državna zajednica Srbije i Crne gore i možda još koga.

dr. FRANJO TUDJMAN

Ja stalno to govorim, za okruglim stolom već tražimo rešenja..

MILAN KUČAN

Ja moram reći da za nas, za Sloveniju, razgovor o državnoj zajednici, ne dolazi u obzir.

Dr. FRANJO TUDJMAN

To sam i ja rekao.

MILAN KUČAN

Ali predlog je Slobodanov logičan, on potpuno ima sve elemente koje treba obuhvatiti unutar jedne države. I to bi bila jedna vrlo , ja bih rekao, za razliku od sadašnje zajedničke države ili jedne države, sa mnogim elementima, to se slažem. Ali, to su dva razgovora. Vidite..

Dr. FRANJO TUDJMAN

To su dva pristupa. Ali, budući da

MILAN KUČAN

Ne samo pristupa, nego su i dve sadržine i dva razgovora.

dr. FRANJO TUDJMAN

Pa jasno, zato što su dvije različite polazne osnove, onda su jasno, slažem se, dvije. Ali, pokušajmo ipak to rasčistiti. Znači, to jeste, po mome, velik napredak u odnosu na dosadašnje ovakve stvari. Prema tome, ako bi Srbija mogla prihvatiti da se radi o savezu suverenih država, onda o svim drugim pitanjima možemo razgovarati. A ako ne, onda se slažem, jasno, da je i sa hrvatskog gledišta i sa slovenskog to gubljenje vremena. Jer smo sa sadašnjom saveznom državom, koja je i zajednica, nezadovoljni, kao što su nezadovoljni i svi drugi, i želimo da izadjemo iz jednog stanja koje nas troši, troši nam vreme, stvaralačke snage, umjesto da se okrenemo rešavanju životnih problema svojih republika, svojih naroda, mi se medjusobno iscrpljujemo itd. Prema tome, izvucimo zaključke, i mislim da je to u interesu i srbskog naroda i Srbije, i kako se Srbija ponaša - i to moram dopustiti, kao što deklarativno se izjašnjava sada gospodin Milošević, da prizna je pravo i narodima i republikama na suverenost, na stvarno ravnopravnost, a ne onako kao što je bilo u socijalističkim.. Prema tome, ako bismo mogli...

SLOBODAN MILOŠEVIĆ:

To nije stvar mog priznavanja ili nepriznavanja, to je stvar elementarnih demokratskih načela, i mi od početka govorimo o jednoj državnoj zajednici, koja treba da bude uređena na demokratskim načelima. Dakle ne o centralističkoj državi. Ali, govorimo o jednoj državnoj zajednici, ne govorimo o raspadu.

Dr. FRANJO TUDJMAN

Ali je problem u tome, da smo mi sada savezna državna zajednica,

XV/3-DI

sastavljena od različitih nacionalnih individualnosti.

SLOBODAN MILOŠEVIĆ

Pa to i jeste problem.

Dr. FRANJO TUDJMAN

To je problem i, prema tome, taj problem se po našem iskustvu, po našim spoznajama ne može drugčije rešiti nego kao savez država. Sve ovo drugo bi bilo i dalje države na Prokrustovoj postelji i dalje trapljenje Prema tome, priznajmo si međusobno pravo u ime demokracije, u ime svog povjesnog iskustva, u ime vremena u kome živimo, pravo na suverenost, na samostalnost i uredimo međusobne odnose onda u onom obliku u kome smo zainteresirani da se takav jedan savez na tom tlu formiše. Inače, ako ne možemo to prihvatiti, ja se slažem sa takvom polaznom osnovom, onda treba poč sa stanovišta razdruživanja.

MILAN KUČAN

Sada kasnimo sa ručkom već pola sata pa vas pitam...

SLOBODAN MILOŠEVIĆ

I ja bih neš rekao, a može i kasnije.

MILAN KUČAN

Ipak smo sada došli do te ključne razlike i ključnog pitanja.

KIRO GLIGOROV

Da ga definiram, da definiramo stavove, po dva minuta, onda ćemo ići. Ja bih samo rekao da ne bi trebali propustiti ovu mogućnost, jer smo se možda više nego ikad približili nekom

XV/4-DI

rešenju. Ali nisam baš siguran da gospodin Milošević može na ovo ključno pitanje danas odgovoriti. Bilo bi dobro da

SLOBODAN MILOŠEVIĆ

Na koje ključno?

ALIJA IZETBEGOVIĆ

Na ključno pitanje - savez država ili savezna država...

SLOBODAN MILOŠEVIĆ

Mogu. Ja odgovaram čitavo vreme.

KIRO GLIGOROV

Dobro, ali pazite. Ako već druga strana prihvata sadržinu tih odnosa, onda možemo na ovom pitanju koje definisane sadržine odnosa, pošto je ipak formalno pitanje, ako je sadržina.. Nemojmo povećavati ovaj problem. Razumijem taj problem, samo, ja sam ipak pravnik, ne znam ko je još ovde... Razumem ja ovo pitanje, samo mislim da bi dobro bilo u pregovorima ga ne preuveličavat. Ipak suština odnosa je ono što treba da ima pravu težinu. Naravno, da je to beznačajno pitanje ne bi se ono postavilo kao takvo, ali je to ipak ključno pitanje. Vidim da je to na kraju pitanje da li će ti pregovori uspeti ili neće uspeti. Međutim, ja bi ga samo dopunio jednim predlogom. Da li bi mogli da idemo sa ovakvim rešenjem kako je to Tudjman rekao, ali da kažemo da bude vremenski ograničeno. Dajte da ga zaključimo na pet godina, jedan takav sporazum. Možda bismo onda mogli posle pet godina ići na ovo što kaže Milošević. Ljudi su u praksi to radili, zna se u istoriji slučajeve u kojima se jedan odnos: zaključiti, pa da se ponovo razmotri, revidira nakon pet godina ako ne funkcioniра. Jer mislim, da bi to bio pet do deset godina period, kada bi se možda mogli nagoditi, jer ovo osigurava jedan princip čistih računa. Možda bi to uspjelo, za to vrijeme bi se možda prevazišla nepoverenja o kojima ovde govorimo, uzajamna

nepoverenja. Možda bismo kasnije bili spremni za jedno čvršću zajednicu, ako bi prošli kroz ovih pet godina u jednoj malo labavijoj. Toliko sam samo htio reći, da bi dobro bilo da se možda razmatra i oceni jedna mogućnost, da to bude ipak jedno privremeno rešenje, u kome ni mi ne preuzimamo punu odgovornost, jer ne rešavamo sudbinu naroda za sto sledećih godina. Moramo se posle pet godina ponovo sastati 96. i videti kako to funkcioniра i da li funkcioniра. Ako ne, onda korigovaćemo ga, jer možeš za tih pet godina da prevaziđeš neke probleme i ideš u jednu čvrstu zajednicu.

ALIJA IZETBEGOVIĆ

Po mome mišljenju, ako bi se oko ovog stava složili, oko suverenosti republika, ovo što je izložio Milošević je jedan zaista krupan korak. Ja se inače stalno zalažem za to da razgovaramo o sadržini tih odnosa. Ali, naravno, ne sporim da je bitno i rasčistiti ovo predhodno pitanje. Ali, možda bi nas taj put ipak doveo do jednog dogovora. Ako bi pošli od toga - uzmimo to kao presumpciju - polazimo od suverenih republika, ako bi se svi složili. Onda, kažem, polazeći od suverenosti republika, da vidimo za onim paralelnim putem, kako zamišljamo taj savez, koji su interesi koji će nas povezivati, kako ćemo te interese obavljati, kroz kakve organe i tako dalje. To je onda pravi razgovor koji nas može dovesti do toga da vidimo, možemo se sporazumeti ili zaista smo u situaciji da se ne možemo sporazumeti. Ovako mi a priori, odbijajući taj razgovor, ili nikako ga ne otvarajući na jedan konkretan način, tapkamo u mestu, bojim se. Jer, vidite, iz čisto praktičnih razloga, ako priznamo suverenost republika, međunarodnopravni subjektivitet, niti će se odmah saveza izgubiti a konstituisa međunarodnopravni subjektivitet republika, niti obrnuto. Prema tome, to je jedan proces. Ako u tom procesu imamo, tako da kažem, dobre namere, a imamo, verujem, svi, onda podjimo od te realnosti i da vidimo šta na planu odnosa prema inostranstvu, dakle međunarodnopravnom saobraćaju, kako ćemo biti predstavljeni, u kom vidu putem saveza, u kom vidu će to preuzeti na sebe republike - ne moraju sve jednako, u tom smislu, što se toga tiče, bilo od svojih interesa ili ekonomskih mogućnosti ili bilo čega drugoga,

XV/6-DI

ne pravimo od toga opet nekih šablona. Ali, definirajmo to kao zajednički interes i ne negirajmo a priori, da ćemo obavljati određene zajedničke interese samo preko međunarodno-pravnog subjektiviteta republike.

KIRO GLIGOROV

ne pravimo tu opet nekih šablon ali definirajmo to kao zajednički interes i ne dogirajmo apriori da ćemo obavljati određene zajedničke interese samo preko međunarodno pravno subjektivitete republike. To nije realno. A i mislim da nije ni interes svih niti ćemo ga ostvariti ovaj kako možda sad zamišljamo. Prema tome eto prvoga pitanja gde možemo govoriti u etapama kako ćemo to regulirati, možda u dve etape. Dalje, odmah dodje ono pitanje oružanih snaga o svemu ovome bih mogao i detaljnije govoriti ja imam neki papir koji bi mogao takodje da posluži za takve razgovore ko podjemo od toga da svaka republika mora imati svoje oružane snage i da je razumno da imamo iz odbrambenih interesa polazeći od odbrambenog pakta pa nadalje i zajedničke oružane snage eto prostora da se dogovorimo o tome kako bi recimo tu veoma značajnu sferu zajedničkih interesa i odnosa regulirali. To važi za kompleks ljudskih sloboda i prava, gde po mom mišljenju bi morali posebnu pažnju vratiti i detaljno razraditi način garantovanja evropskog stepena promocij zaštiti građanskih nacionalnih i drugih svih prava kao i mehanizam njihove kontrole u Jugoslaviji u republikama isto tako, pri čemu bi bilo nužno apsorbovati sve aktivne evropske konvencije, političke dogovore koji stiču zaštite ljudskih prava i tako dalje. To važi za sferu ekonomskih odnosa o kojima smo raspravljali i možemo ih ponovo staviti na dnevni red i videti, imali li novih nekih ideja i tako dalje. Tako da u tom kompleksu po mom mišljenju može se onda naći i rešenje za tako zvanu pitanje samoodređivanja naroda. Jer ne verujem, da je moguće drugačije tumačenje kot pravu narodu u svojoj republici odnosno na širu zajednicu a ne kao pravo celog podeljenog naroda. Jer se bojim da bi ovo drugo značilo jedan antievropski pristup koji bi otvarao permanentni sukob izmedju bitno izmešanih sastava naroda republika. I to je jedna realnost i od nje treba takodje da podjemo i da na neki način uvažavamo. Tako da ne bi sad zbog toga što se primaku vreme ručka ali bi bio spreman da na toj osnovi ~~može~~ detaljnije razgovaramo o tih nekoliko značajnih oblasti gde su evidentni interesi. Da drug Kučan je i sad ponovio i više puta ponavlja

da u Sloveniji ima vrlo značajne interese i to je sigurno tačno, ja to tako primam jer priroda stvari bi na to upućivala. Tu smo imamo već vrlo razvijene odnose i ekonomski interesi su očiti a ne samo ekonomski interesi. Prema tome jedno široko polje na kome se možemo naći i dogovarati. I dajte da preskočimo ovu prvu, da tako kažem najveću prepreku da se ne ukopamo u to ili se to zvati državna zajednica ili ne, između onoga što je prošlog puta napomenuo Kučan možda ovako više ilustracije radi o eventualnoj obliku saradnje do evropske zajednice i njenih oblika i metoda saradnje je široko polje o kome se može razgovarati.

MILAN KUČAN

Pre nego što podjemo na ručak, molim ipak da ostanemo na tome da znamo gde je dilema i o čemu trebamo nastaviti razgovore. To je koncepcija državne zajednice, unutar koje postoje niz suštinskih integracionih interesa i niz sklopova integracionih interesa o kome može razgovarati. Ja moram ponoviti za ovakvu zajednicu i razlog u njoj Slovenija nema interesa jer polazi od republike, suverene republike kao dela državne zajednice u kojoj je podeljen suverenitet i koja ima međunarodno pravni subjektivitet i to je jedna vrsta diskusije i naravno ja vidim od definiran interes četiri republike da o tome razgovaraju. U tom statusu i o takvoj budućnosti. Drugi je razgovor o onim republikama koje žele ostvariti svoju suverenu državu na način na koji će se to pravo ostvariti da se ne bi oštetili interesi drugih i razgovor o stvaranju odnosa o konkretnim odnosima i mogućoj institucionalnosti tih odnosa između te državne zajednice i tih samostalnih republika. Mi bežali ne bežali na kraju bez tog pitanja i odgovora na to pitanje ne možemo završiti razgovor. Dakle na tome, sada imate svi gore apartmane ako želite ručak bi bio 15 do 2, a aperitiv bi bio vani na terasi.

XVII/1-DI

MILAN KUČAN

Mi smo pre ručka ostali na onim dilemama, neću ih ponavljati, i na problemu referendumu kao načina verifikacije opredeljenja za varijante o kojima smo govorili, pa bi bilo dobro, da vidimo. Mislim, da niko ne osporava referendum i njegovu potrebu, njegov značaj, ali da bi bilo dobro videti šta ipak s njim razumevamo. Orijentacija je da mi ipak mnogo preko šest ne bismo smeli ostati, stvaramo nervozu. Ja bih da ipak to pitanje vidimo, a onda možemo prosto oceniti, da vidimo da li su nam razlike ipak tako velike ili nisu.

SLOBODAN MILOŠEVIĆ

Vidi Milane, ti si postavio to pitanje ranije, da li neko osporava pravo, da se - ti si konkretno govorio, Slovenije - da se ona kao samostalna država organizuje. Mislim, da ne postoji u načelu osporavanje toga prava. Ali se u interesu ravnopravnosti naroda i republika postavlja zahtev; da se način ostvarivanja tog prava uredi na jednak način za sve, promenom ustava Jugoslavije. Mislim da smo se oko toga razjasnili već više puta.

MILAN KUČAN

Nismo. Ti ponovo pokrećeš pitanje ustavnog postupka. Ustav taj postupak nema. Postoji politički dogovor.

SLOBODAN MILOŠEVIĆ

Pa ja upravo i predlažem da ga ustavom regulišemo.

MILAN KUČAN

Postoji pitanje da li smo se mi politički spremni oko toga dogovoriti, a način pravnog reguliranja, to moramo videti. Zašto bi mi to gurali u ustav koji će i onako prestati važiti tim trenutkom.

XVII/2-DI

SLOBODAN MILOŠEVIĆ

A kako bi, pravno, po tvom mišljenju moglo da se reguliše?

MILAN KUČAN

Može zakonom koji bi imao tu snagu, može ugovor.

SLOBODAN MILOŠEVIĆ

Dobro, ustavnim zakonom ili nekim drugim opštim jugoslovenskim aktom koji bi uredio..

MILAN KUČAN

Mi nikad nismo osporavali da želimo, da to bude sporazumno i da to ima pravno reguliranje i pravni oblik.

SLOBODAN MILOŠEVIĆ

Onda se ni o čemu ne sporimo, što se toga tiče.

MILAN KUČAN

Ali postoji jedan drugi predlog, to je Šukovićev, koji traži čitavu proceduru menjanja ustava, da to postane sastavni deo ustava i tako dalje i tako dalje. Što, na kraju krajeva, to je meni sporedna stvar, meni je važan stav i pitanje toga na jednak način. Ako slediš ono što si ti predložio, poslednja tačka toga je bila, da onima koji ne bi u tu zajednicu ušli, da se omogućí odlazak ne oštećujući prava drugih. Ta zajednica koja će ostati, ona može svojim ustavom, kad ga donese, regulirati to pitanje kako hoće, kako se dogovori. Ali pitanje je, što u tom trenutku i na koji način. Mi za sada ne ulazimo u to pitanje, ulazimo samo u princip, na tom našem dogovoru. Ali, to je jedno od konkretnih pitanja i ja bih ipak, da prvo to, principna odnosno ta globalna pitanja vidimo, da li smo se oko

XVII/3-DI

njih dogovorili ili nismo.

SLOBODAN MILOŠEVIĆ

Pa mi ovde nismo, da raspravljamo proceduralna pitanja, to možemo da se složimo, to neka rade oni čiji je to posao. Mi smo ovde ipak da ustanovimo gde su razlike i gde su dodirne tačke u našim stavovima.

MILAN KUČAN

Da, ali pitanje referenduma, odnos prema njemu, to jest jedno od globalnih pitanja, dakle, to je način verificiranja opredeljenja rpeublike. Zato sam ga spomenuo.

ALIJA IZETBEGOVIĆ

Mi smo, čini mi se, jasno uvek isticali, pa i u ovom sada zalaganju za odgovor na pitanje, kako da se rešava sadržina te jugoslovenske zajednice, da polazimo od suverenosti naroda i republika. Ja sam upravo o tome govorio, to je prva tačka. Kira je kasnije insistirao na isticanju u prvi plan republika, ali naš je prvi stav bio, da je to državna zajednica suverenih jugoslovenskih naroda i republika, u kojoj ostvaruju funkciju, zajedničke interese, slobodno, dobrovoljno i dogovorno utvrde.

DR.FRANJO TUDJMAN

Ali, mislim da u tom pogledu ste u ovoj formulaciji gotovo isto rekli, u ovom nacrtu od deset tačaka. Predsednici su uzeli u obzir polazište, da imaju narodi odnosno suverene republike na temelju prava naroda do samoopredeljenje, pravo da se konstituiraju kao samostalne države, koje se mogu povezati u zajednu suverenu državu, ili ostanu povezane u saveznu državu. Odluku o ostvarivanju ovog prava donose parlamenti suverenih republika na osnovu slobodno izražene volje državljana u pojedinoj republici putem referenduma.

XVII/4-DI

SLOBODAN MILOŠEVIĆ

Ovde smeta to što se u istu ravan stavlja i činjenica, da se nudi jedan novi savez, i činjenica da Jugoslavija postoji kao savezna država.

MILAN KUČAN

Pa postoji do onog trenutka, dok se ne dogovorimo drukčije.

SLOBODAN MILOŠEVIĆ

Dobro, ali nismo... da postoji i dalje.

ALIJA IZETBEGOVIĆ

Jesmo, danas je odluka takva.

SLOBODAN MILOŠEVIĆ

O tome govorimo. Dakle, suština naše razlike je u tome, jel postoji Jugoslavija ili ne postoji.

KIRO GLIGOROV

Ali, tu se ne možemo razlikovati.

MILAN KUČAN

Radi se o tome, kako bi ? recimo, govorim za nas - otišli iz te Jugoslavije. A vi, očito, razgovarate o tome kako bi ju preuredili. Dakle, ta Jugoslavija neće postojati.

XVIII/1 T.T.

Radi se o tome kako bi recimo otišli iz Jugoslavije, a vi očitó razgovarate o tome kako bi je preuredili.

SLOBODAN MILOŠEVIĆ:

Tako je.

MILAN KUČAN:

Ta Jugoslavija neće postojati.

SLOBODAN MILOŠEVIĆ:

Dobro, Jugoslavija se preuredjivala već više puta.

MILAN KUČAN:

Sad se preuredjuje na dve opcije.

ALIJA IZETBEGOVIĆ:

Očigledno je da Jugoslavija postoji, a mi govorimo o budućem izgledu, uključujući i njenu razgradnju. I ta opcija je ovdje i mislim da je ona, na neki način, legitimna. Ali, Jugoslavija u ovom trenutku postoji. Samo, naš posao je ovdje da govorimo o tome kako ona u buduće treba da izgleda. Ona se može pretvoriti, transformirati u jednu saveznu državu novog tipa, malo drugčiju, može da bude savez država ili da se jednostavno raspadne. Sada, ako mi nećemo, ako ništa ne možemo učiniti, da se opredjelimo za neku od ovih opcija i da prihvatimo i preporučimo našim narodima, republikama, kako hoćete, da prihvate jednu od opcija o kojima bismo se složili, onda možemo kazati da mi to ne možemo riješiti, dakle da postoje tri opcije i da ćemo tražiti da se narodi, s obzirom da se radi o sudbonosnom pitanju, i izjasne.

Očigledno je da postoje te tri mogućnosti, tri solucije.

DR FRANJO TUĐJMAN:

XVIII/2 T.T.

Koja je treća? S obzirom na rezultate razgovora unutar vojske?

ALIJA IZETBEGOVIĆ:

Da.

DR FRANJO TUDJMAN:

Znači, imamo već dovoljno razgovora između sebe da moramo
vojske. Praktično na temelju dosadašnjih razgovora vidim samo
dve solucije.

MOMIR BULATOVIĆ:

Tri postoje.

DR FRANJO TUDJMAN:

Koja je treća?

MOMIR BULATOVIĆ:

Da između sebe nemamo više nikakvih kontakata.

DR FRANJO TUDJMAN:

To je nemoguće, jer postoji zajednica koja formalno još postoji
a de facto jedva postoji, prema tome moramo polaziti od te situa-
cije. Kazali smo da ne bismo produžavali i produbljavali i političku
i gospodarsku krizu, moramo dati predloge kako da iz nje izadjemo,
iz političke i gospodarske krize i to brzo. Jer, to je u interesu
svih. Prema tome, hoćemo li iz te situacije? Možemo da se složimo
da preporučimo da se putem referendumu u svim republikama to pi-
tanje riješi. To je jedno na čemu se možemo saglasiti.

Drugo, da nema drugog s obzirom na držanje nekih republika. To sam
već rekao M. Kučanu i sada ću reći drugima, znači, što se tiče Hr-
vatske, ako ne postignemo sporazum o savezu suverenih država onda
za nas nema druge mogućnosti. Možemo diskutirati o elementima, o

sadržaju tog saveza suverenih država, ali ne možemo diskutirati o tome da to bude jedna savezna država. Od toga moramo poći, ne treba da se vrtimo stalno u krugu.

Znači, danas bi morali konstatirati te činjenice. Počinjati razgovor iznova, ispočetka, iznova je neproduktivno, jalovo, produbljuje krizu.

KIRO GLIGOROV:

U osnovi su to dve opcije, ali je to ipak malo slojevitije, da tako kažem. Jedna je stvar, gde bar ja vidim, više nas se slaže da podjemo od saveza suverenih država. To je jedna pozicija. Medjutim, iza toga dolaze druga pitanja. Kod pitanja koja slede iza toga imamo poziciju koju iznosi M. KUčan koji kaže - dajte da završimo taj posao, da svako postane potpuno nezavistan i samostalan a onda ćemo razgovarati o obliku zajednice koja, ni u kom slučaju, ne sme da ima bilo kakav međunarodno pravni subjektivitet. To onda znači da se unapred odredjujemo da na nivou zajednice nećemo imati nikakve zajedničke interese odnosno zajedničko upravljanje tim interesima, da se tako izarazim. Jer, onog momenta kada se odlučimo, recimo da imamo neke zajedničke vojne snage ili da možemo imati i zajednička predstavništva tamo gde želimo i gde se složimo, to je već na odredjeni način, hteli mi to priznati ili ne, kao što se to uostalom događa i u procesu Evropske ekonomske zajednice, na odredjeni način prenos nekog dela suvereniteta. To niti je negacija, u tom slučaju, samostalnosti i suverenosti države niti je opet to, preko te zajednice, negiranje suvereniteta republika. Mi nikako nećemo taj praktični ugao da gledamo.

DR FRANJO TUDJMAN:

Imam predlog za premošćenje toga. Znači, da smo za zajednicu suverenih država po uzoru na Evropsku zajednicu. Onda to dopušta raspravu da li ispunjavamo i dokle ispunjavamo sve te uvjete. Kriterij smo uspostavili i možemo se danas o tome sporazumjeti. Kada bismo to postigli, onda to ostavlja mogućnosti za raspravu o ovome što ste...

XVIII/4 T.T.,

KIRO GLIGOROV:

Ostavlja mogućnosti, samo je pitanje kako ko te mogućnosti tretira.

DR FRANJO TUDJMAN:

Dobro, ali ovog momenta.

KIRO GLIGOROV:

Ovog momenta moramo pogledati šta će biti iza toga.

DR FRANJO TUDJMAN:

Iza toga su razgovori o tome.

KIRO GLIGOROV:

Mi to neprekidno odgadjamo...

DR FRANJO TUDJMAN:

Ali, ako bismo danas postigli to, onda bismo postigli nešto što je izvanredno dobro.. Prema tome, da o referendumu odlučujemo, onda su sva ova druga pitanja...

KIRO GLIGOROV:

Da se razumemo, mislim na dogovor medju nama o razdruživanju, i dok se o tim stvarima ne dogovorimo, nema... Može neko to da uradi sam, svojevolutno, u redu, sa svim posledicama, ali da se mi dogovorimo o tome da svako od nas bude suverena država, recimo da to jedni drugima priznamo a da u medjuvremenu nismo dogovorili šta će biti sa obavezama, onda će se to vući, recimo, nekoliko godina, kada neko već bude ostvario svoje ciljeve, govorim sasvim otvoreno. To ne ide, jer su nam onda neravnopravne pozicije. Isto tako, ako imamo ikakvih interesa, a duboko sam ubedjen da svi imamo interesa,

XVIII/5 T.T.

da onda dodjemo do sporazuma u nekom obliku zajednice koja će ličiti na Evropsku ekonomsku zajednicu i da onda o tome razgovaramo.

DR FRANJO TUDJMAN:

Da li je za vas prihvatljivo - zajednica suverenih država po uzoru Evropske ekonomske zajednice?

KIRO GLIGOROV:

Da bih se složio s tim ...

DR FRANJO TUDJMAN:

Ne možemo danas...

KIRO GLIGOROV:

Ali, onda to moramo usloviti sporazumom o sadržini tog saveza, inače taj dogovor ne važi ako se o tome ne dogovorimo. Hoću da kažem da ovako koncipiramo saopštenje ne daje, apsolutno, nikakve, da kažem, šanse da onda nastavimo deo koji može da urodi plodom na zadovoljstvo svih.

ALIJA IZETBEGOVIĆ:

Gospodin Tadjman ima drugi predlog, sasvim konkretan.

ALIJA IZETBEGOVIĆ:

Kažem da ovakvo koncipirano saopštenje ne daje apsolutno nikakve, da tako kažem, šanse - da onda nastavimo jedan deo, koji može da uradi plodom na zadovoljstvo.

KIRO GLIGOROV:

Ali gospodin Tudjman ima drugi predlog - to je sasvim jedan konkretan predlog.

Dr. FRANJO TUDJMAN:

Konkretan prijedlog, za kojeg je onda pitanje, jer ako bismo tako ovo prihvatili - ... ili načelo referenduma - i onda ova ostala pitanja, i šta treba.

Za referendum - što se mene tiče - je situacija vrlo jasna: ja mislim referendum u okviru svake republike. Ja ne znam kako bi inače to protumačio i u Makedoniji i van Makedonije u međunarodnoj javnosti ubuduće. Jer, ako bismo prihvatili ovo načelo: da smo za savet država po uzoru na Evropsku zajednicu, onda je to nešto, što je u isto vrijeme, ujedno izlaz iz krize, i u isto vrijeme, pretpostavlja otvorena vrata za rješavanje svih: i gospodarskih, i, ako hoćete, i svih drugih pitanja, sa kojima se bavimo na ovaj ili na onaj način.

KIRO GLIGOROV:

Kao što ćemo se i mi baviti, na žalost, jedan veći broj godina, da budemo priznati da udjemo, recimo, u Evropsku zajednicu, ukoliko u ovoj fazi ne budemo dovoljno realistični da ne obezbedimo jedan prelazni period, da možemo, na jedan način, konsolidirati svako svoju republiku, istovremeno pronaći one tačke zajedničkog, i onda se sa time pojaviti u Evropskoj zajednici. To je mnogo brži put, to nas uvjeravaju u inostranstvu. Mi mislimo da je to neka posebna politika i strategija, da, ne znam šta, postignu u Jugoslaviji.

Oni nas upozoravaju na taj proces sa pojedinačnim priznavanjem republike - jedne i druge - kao države i njeno pripremanje i primanje u onu zajednicu - to će trajati.

DR. FRANJO TUĐJMAN:

Pa dobro - od Rimskih ugovora, pa do sadašnje Evropske zajednice - to se još nije realiziralo - pa do Sjedinjenih država Evrope - kako će, naime, to biti - traje, znači, preko četrdeset (?) godina. Pa, prema tome, i ono naše će trajati. Ali ...

MOMIR BULATOVIĆ:

Gospodine Tuđman, to je sasvim tačno, ali mi ovde razgovaramo o našem slučaju: koji je kraći i jeftiniji put da dodjemo do toga? O tome se radi! Ja moram da razmišljam o tome: ako nosim odgovornost, šta znači jedan put, šta znači drugi put, koji će me pre dovesti do onoga, što svi, kako vidim, želimo!

DR. FRANJO TUĐJMAN:

Evropa je postigla da postavlja pitanja o rješavanju svojih problema - rješava jih.

MILAN KUČAN:

Taj tekst, kao i svi raniji, morali bi izražavati našu političku volju. Ako nemate volju, onda moramo napisati da mi nemamo volje da te stvari rešimo, i onda ćemo svako rešavati svoje probleme na način, na koji mislimo da je najcelishodniji.

Ovde smo mi, ipak, napisali dve stvari: to da želimo da to bude na uzor Evropske zajednice; čak, da budu kompatibilne - stoji vam na kraju principa, na tom drugom stavu, na stranici 2., na kraju: "...medjusobnih odnosa u zajednici sa ovim državama, treba uzeti u obzir iskustva prilikom upotrebe naše federalne institucije Evropske zajednice" (CITAT!) "Ovako usvojen regijonalni savez

država mora biti kompatibilan sa postojećim evropskim integracijama". (KONEC CITATA!) A ovisno, pre toga, u tom stavu, napisani principi, na kojima bi se zasnivala. Dakle, to nije sadržaj, nego principi - ako su već ti principi jedan deo sadržaja. A na kraj tog stava: prvo, koje dolazi iza alineje na stranici 1., ipak je govora da: "odlukom ... prava donose parlamenti suverenih republika na osnovu ... državljana u toj republici putem referenduma" - dakle, i "stvaranje takve zajednice, za koju bi se dogovorili, ili radna tela ili ne znam tko, dakle, o tom nacrtu, koji bi uključivao i zajedničke interese i način ostvarivanja i odlučivanja, i tako dalje, o tome tek onda počinje stvarna procedura. Dakle, sa te strane, šta dalje, nema problema, nego je pitanje, da li će se dozvoliti da se u to stanje dodje!

MOMIR BULATOVIĆ:

E, pa ja sam ... da to - jedno i drugo - bude u paketu, i da se onda to verificira u paketu: pred parlamentima, odnosno referendumima u svakoj republici.

MILAN KUČAN:

Onda to znači da mi odluku donosimo jednostrano - u junu - i ne rešavamo više taj problem, nego rešavamo probleme na drugi način: kroz sporove, i bez dogovora o toj zajednici. I to ne što bismo mi to želeli, nego što nema spremnosti da se oko toga ne dogovorimo.

ALIJA IZETBEGOVIĆ:

... dogovoriti: nema se spremnosti da se ogleda, kako jeste sada i kod drugih i sa pozicije da većina - taj referendum - da se izađe ususret tome da u međuvremenu dodje do nekog dogovora, što će zadovoljiti i vaš referendum, ali što će da i da neke garancije svima nama da znamo u što idemo.

DR. FRANJO TUDJMAN:

Gospodo, bacimo za trenutak, pogled, šta se zbiva u svetu: jedna Gruzija, na primjer ... Sovjetskog Saveza, i tako dalje. Mi smo suočeni sa tom situacijom, kakva jeste. Prema tome, imamo slovenački referendum, imamo srpski ustav, imamo mi svoj ustav - znači... prema tome ...

ALIJA IZETBEGOVIĆ:

Ta suverenost za mene nije sporna, nije reć u tome. Već o tome, šta dalje.

MILAN KUČAN:

Suverenost tako ne možeš ni ostvariti, jer onda ti ne znači ništa.

ALIJA IZETBEGOVIĆ:

Pa možeš - evo, ti kažeš da možeš.

MILAN KUČAN:

Ja sam za to da se dogovorimo o načinu ostvarivanja, a ti kažeš da nije sporna. A šta ti vredi nesporni suverenitet, kada ga ne možeš ostvariti?! Kada ti drugi ne daju? A ti si dobrovoljno ušao u zajednicu! I da ti iz nje i dobrovoljno možeš slobodno ići. A da ne bi oštetio prava drugih - a to je naš predlog - mi želimo razgovore i dogovor. A onda treba videti: koje se vaše pravo oštetjuje našim izlaskom iz zajednice?!

ALIJA IZETBEGOVIĆ:

Nije reć samo o vašem izlasku - ovde govorimo o šest republika.

MILAN KUČAN:

Pa dobro, ima pravo svatko postaviti svoju poziciju. Zašto bi ne diskutirali o vašem odlasku, kada vi, očito, nećete izaći iz te zajednice?! A mi želimo!

ALIJA IZETBEGOVIĆ:

To ćemo videti.

DR. FRANJO TUDJMAN:

Dajmo, podjimo na konkretno!

MILAN KUČAN:

Ali moramo dogovoriti taj nacrt saopštenja - znači, o tome da se ništa nismo dogovorili.

ALIJA IZETBEGOVIĆ:

To je nacrt broj 2?

Jer ovo, što sada Franjo predlaže - pa to je onaj predlog, s kojim smo se mi sreli još, ja ne znam, još, pre koliko meseci, da se po uzoru na Evropsku ekonomsku zajednicu, formira Jugoslavija kao konfederacija. To ste onda predlagali. Sada ste ispustili reč "konfederacija", ne insistirate na toj reči, nego govorite o savezu suverenih država, ali se u suštini ne menja ništa. Je li tako?

SLOBODAN MILOŠEVIĆ

pre nekoliko meseci da se po uzoru na evropsko ekonomsku zajednicu formira Jugoslavija kao konfederaciju. To stalno predlagali, sad ste izпустили reč konfederacija, ne insistirate na toj reči, nego govorite o savezu suverenih država ali se u suštini ne menja ništa. Jeli tako? Tu se u suštini ne menja ništa. Prema tome ovde je pitanje ostalo kao što smo i mi nastojali, ja sam smatrao da smo sasvim jasno izložili neke elemente mogućeg odgovora na pitanje, kakav karakter jugoslavenske zajednice i njene članice treba da imaju i shvatio sam da je tu jedan visok stepen saglasnosti o tom karakterju, osim Milanovog čvrstog stava da nema nikakve jugoslavenske državne zajednice. I sad je tu u stvari - bez vas (Slovenije), što se tiče slovenačkog stava nema nikakve mogućnosti da Jugoslavija održi kontinuitet kao državna zajednica. Rekao i ne prvi put. I tu je linija razgraničenja, dali je Jugoslavija odnosno ima li je ili je nema, i u buduće, ne kažem samo sad. Sad je ima, jer da je nema, ne bi ni razgovarali. Dali će Jugoslavija i u buduće biti državna zajednica ili neće. Čuli smo odgovor Slovenije što se Slovenije tiče neće. Ali nije sad tako, Slobodane (Tudman). Ne znam, ja neću tumačiti slovenački stav, ali ja sam tako razumeo. Piše o mogućnosti da su Slovenija i Hrvatska kao samostalne države spremne usporazumeti o zajednici država... (Tudman) To je spremne za razgovor o mogućnosti ostvarivanja saveza kao su spremne za razgovor o mogućnosti ostvarivanja saveza sa bilo kojom državom u svetu.

MILAN KUČAN

Ako smijem ja da vam kažem. Tu su se u svim našim razgovorima ipak pokazale te dve opcije. Jedne interes koji je legitiman i ravnopravan da se očuva kontinuiteta državne zajednice sa republikama koje bi bile u odnosima, kako se dogovore, to je jedna opcija, a druga je samostalne države koje bi bile spremne da se dogovore o svom savezu, što ne isključuje mogućnost varijantu, da se ta zajednička država i ove republike nadju. Ali mi moramo, ako hoćemo napredak videti ko je i za koga, ko je i za

kog rešenje. Ja razumem, da su vaši dve republike čvrsto na stavu državne zajednice, da su naše dvije republike samostalne države sa tom opcijom stvaranja saveza država a da vi još tražite svoju poziciju unutar te dve opcije.

KIRO GLIGOROV

Ne to je opušćeno ovako tumačeno, zapravo posle prvog dela razgovora ti si podelio na četiri prema dve, što nije, ne odgovara tačnosti. Ja nisam ništa delio (Kučan). Samo da su te dve republike za jednu stvar, naši dve za drugo (Kučan). Ne mislim, pre ručka si bio tako završio dve i četiri. Nije bitno, ne insistiram na tome, nije bitno to. Bitno je, da postoje određene razlike i to je zaista ovaj dve, dve i dve, ali ne dve, koje ne znaju što hoću, ovde u sredini, nego koje polaze od suverenih država i saveza, međutim hoće istovremeno kad se opredeli za to, da znaju ima li i kakve ovaj budućnosti ima naša neka zajednica, neka zajednica sad tako da govorim, taj savez i na kojim tačkama se susreću ti interesi. Da bi znali, kada raspetljivamo ovaj paket do kraja, da znamo na čemu smo. A ja razumem ovu prvu varijantu, ako je to zajednička varijanta, ja to ne znam, ali barem ovo, kako Kučan objašnjava, to je varijanta. Mi moramo sada konstatovati svi da postojamo nezavisne države, eden drugome to priznati, o svemu ostalom ćemo razgovarati. Nije sasvim korektno to tumačenje (Kučan).

MILAN KUČAN

Moje tumačenje ili to ili odmah se dogovarati o kvaliteti te zajedničke države. Zašto bi mi terali Srbiju i Crnu goru da one prve ... kad one neće. Mi za sebe to tražimo, a oni mogu sadašnjem statusu odmah pregovarati u kvalitetu nove zajednice. Ja njih ništa ne teram, oni će za sebe ovaj odlučiti, kako će praviti federaciju . A medju nama sad postoje određene razlike, koje se svode na to, da u prvoj tački polazimo sa istih pozicija, ove naše republike treba da bude suverene i moraju biti suverene, onda kažemo odmah iza toga dajmo da vidimo, šta je to što eventualno pokriva zajedničke neke interese i kako

ćemo te zajedničke interese ostvarivati. Po put evropske zajednice na nižem, višem nivou, neznam ja, to treba da sednemo i razgovaramo. Ovo drugo, ti napominješ da treba da bude kompatibilno itd. to još ništa ne određuje. Ja bi morao da obavestim recimo Makedoniji znači i to, da ima i nema šansi da dodjemo doTo je onda jedna orijentacija odnosno druga orijentacija za nas (KIRO GLIGOROV).

FRANJO TUDMAN

Sada tražite odgovor oko buduće zajednice. Zasad je ipak bitno i sadašnji sastanak bismo morali početi barem od toga, da razjasnimo jesmo li zato da priznajemo pravo republika na suverenost i da one stvaraju novu zajednicu držav, a da o toj zajednici držav prigovaramo dalje. Jer ako toga nema, na terenu ono sve što se zbilo i to ne samo slovenačkog plebiscita, nego od srbskog ustava i hrvatskog ustava a i vaše deklaracije. Ako toga nema onda moramo reći da započinjemo posle razdruživanje. Ali ja sam jasno rekao da u toj prvoj tački polazim svi iz istih pozicija (GLIGOROV). Ja pa dobro ali zaključimo to, nemojmo produbljivati sada i podržavati ovu kriznu situaciju u kojoj su sve opcije i nikakve prisutne. Ništa ne produžavamo, samo ostajemo nedorečeni (Gligorov)

MOMIR BULATOVIĆ

Moram priznati da uopšte ne vidimo u čemu je problem. Postoje dvije opcije, postoje naše opredeljenje da se demokratskim putem referendumom izjasnimo za način koji ćemo posle razmatrati. Znači da biste uopšte mogli da birate med dvije opcije. Mi imamo dvije opcije, imamo opredeljenje, kako ćemo birati potom gradjanina. Kažem to pitanje možemo razmatrati posebno, ali znate ne možemo sad mi reći postoje savez suverenih republika onda nam savez suverenih država, onda nam ne treba referendum. Niko ne kaže, da postoji (Kučan). Zato kažem, ne moramo se iscrpljivati od, mi smo sad jasno definisali poziciju. Možemo recimo da kažemo, da dvije republike s obzirom na svoje specifičnosti na potrebu

XX/4 - GJ

da se izvrše dodatne konstatacije razmatranje parlamentu nisu
pristale ni za jednu ni za drugu opciju. Pa možemo tako da kažemo.
Ali da jednostavno

da konstatacije u parlamentu nisu razmatrane ne iz jednu i uz drugu opciju. To možemo tako da kažemo. Ali da jednostavno smo saglasni da ovo kažemo, da se za čitovo postepeno na demokratski način sporazumemo i da definišemo koje su dikcije i opcije koji su tu i način kako ćemo to razrešiti. Ne možete birati samo vuz jednu variantu. A onda je tačno da moramo imati pojedine razgovore i ako bude sreće, da dodžemo na odgovor. Ja bi želeo da ćemo tako raditi. Ali su argumenti koji nam Kučan iznosi sasvim uredu. I moramo prvo jasno reći kdje su pozicije, pa onda moramo razpravljati u međžusobnim vezama i saradnji. A makar to bilo dva, dva ponovo.

SLOBODAN MILOŠEVIĆ:

Ono što Moma kaže u stvri, kaže jednu notovno stvar, da politički dogovor o razpletu krize nije moguć bez izjašnjanja kojih se tiče to su narodi i gradjani. Imajo da biraju jednu i drugi. Što se tiče Slovenije ona je izabrala i rekla je i to možemo da dogovaramo

MILAN KUČAN:

Napisano je jedna i druga. I da o tome se donose odluke u Skupštini na osnovu referenduma. A napisano je dalje. Oni koji su za jednu variantu u kojim principima. To vide i do čega bi trebalo dovesti i dalje napisano je, šta je to.

Ajde da u tom saobštenju da izložimo kratko jednu i drugu variantu pa da kažemo, da smo se složili da se o tome stvari razčiste putem referenduma. Neka onda rade malo stručnjaci da preciziraju proceduru, kako to urediti sa ustavnim zakonom, na koji način, ne na taj način što predloži Šuković, neki drugi od kud znam. Ali da smo saglasni ne postoji, ja sam rekao. Malo čas, ne postoji u načelu osporavanje toga prava. Ali su i interesu ravnopravnosti naroda i republika zalažemo da se način ustvarivanja tog prava

XXI/2--da

uredi da sve kažemo da u ustavu Jugoslavije kažemo da je bilo čim. Napravimo dogovor kako da ju uredimo. Možemo da donesemo kratak zakon kako da se to uredjuje. I da ga sprovedemo.

MILAN KUČAN:

Praktički gledano. Napisano je jedna ^{opcija} i trebalo bi izza toga napisati ovo što si ti izložio i utvoriti u tekst. Ovih devet deset tačaka kojih je tvojih.

SLOBODAN MILOŠEVIĆ:

Ja ne znam dali treba sve da radim.

MILAN KUČAN:

Ne treba napraviti od toga tekst. To niso nikakve tačke. To je treba pretvoriti u tekst. I moramo staviti mogućnost i BiH i Makedonije i razmisliti o tome.

ALIJA IZETBEGOVIĆ:

Najverovatnija je stvar, da ćemo dosta dobro - ostat će samo dvije opcije i bit će referendum. Mi ne možemo preuzeti odgovornost to neka se građani opredele. Da se omoguće jedno ili dve mogućnosti s tim da se pokaže jedno je savezna država sa nečim a druga je savez država sa sledećim krakteristika i kompetencijama ali opredeljenjima.

MILAN KUČAN:

Ali ja govorim za sadašnje saopštenje. Jer ovdje stoji, da smo Slovenija i Hrvatska predložile to što je napisano. Verovatno, će bit napisano, ako se tako dogovorimo da Srbija i Crna gora predlože ono što je iznosio Milošević a moramo to napisati da ste si vi uzeli vremena. Šta čete, i ako ćete. A dalje ono što se odnosi to je predlog što se tiče nas.

XXI/3-da

ALIJA IZETBEGOVIĆ:

Ma da ja mislim da će da bi se morali dogovoriti za neki dalji napor da nešto uradimo. Da će se nakon toga će povećati napetost. Opcija je u pitanju onda ćemo se naći na početku. Kampanija za jednu i za drugu. Dali ćemo baš ići mirnim putem nisam siguran i referendum i to je jedan velik rizik. Ali najverovatnije ako ne možemo sporazumeti se, onda će stajati opcije s tim ja mislim da mora da se BiH opredeli između dvijih opcija. Ja održavam sa toga da se opredelite za tu stvar. Za odluku koje donese narod, građani ako hoćete odluku o toj stvari. S tim naravno da se u toj referendumu može rešiti ili danas ili sledećim putem precizirati ili sledećim putem kako si to zamišlja. Ma da mi se čini da suštinsko gledano ne postoji bitna razlika. Slovenija neće ni jednu ni drugu na kraju krajeva. Da hoće, ali da hoće nešto med stadija to je osamostaljenje republika za sad. Te stvari je treba gledati samo suštinski kako je prijedlog g. Tudjmana i Miloševića i da bitno neba bitne razlike u ovim kompetencijama budičkih funkcija i budičkih zajednica. Ima jedino to u definiciji pa naravno da je najznačajnija, dali je to savezna država ili savez država. Sad je stvar u tome i njuvratnije, će tu ne možemo preizilazić onda o tomu mora da se narod izjasni. Ovu su kompetencije samo u tom slučaju saveza države u tom slučaju savez u državi. Da bude javnosti i građanima jasno o čemu se ljudi izjašnjavaju. Što se tiče samih kmpetencija, čini mi se da ne postoji bitne razlike. Tu su nekde od prilike. Što je g. Milošević iznosio to nije bitno u kompetencijama što on govori. I što je ekonomska zajednica. Mi smo dotjerali stvar tačno do mesta dakle se razilazimo. Jeli to savez država ili sa kompetencijama sa obzirom na situacijami, ne želim da stoji neki haus tamo ja bih to prepustio građanima. Izvoliti izabrati jednu, dvije itd. Tu bi bilo tako po mom mišljenju.

XXI/4-da

dr. Franjo TUDŽMAN:

To znači izvaditi ovi dvije koncepciji Izetbegović kaže da prepušća građanima, da oni odluče.

KIRO GLIGOROV:

Dobro da napravimo puzu od 1/2 sata. I da svaki pripremi svoj tekst u koliko vi podpuno primete ovaj tekst. Onda je stvar rešena šta se vas tiče. Oni će dati svoj tekst, i oni će dati svoj tekst. Napraviti ćemo što kratko koje je stavovište Makedonije, ja ću polaziti od onoga što sam rekao a posle Crna gora.

MOMIR BULATOVIĆ:

Mi možemo opet da uložimo ogroman trud i napor u sastavljanje za saopštenje i da opet ne potignemo ništa. Odnosno za mene bi bilo, da bi bilo saopštenje kratko. jedna stranica, takav mehenizam je referendum. Možemo objaviti, da do našeg narednog susreta recimo u Ohridu pošaljemo ekspertne grupe i stručnjake da oni rzmatrjau kako bi se to moglo da se radi i da to pitanje bude predmet naše posebne pažnje. I da to bude naše zajedničko saoptenje a onda možemo na konferenciji za štampu posle izlažemo svoje vidjenje i bojim se da ćemo napraviti jedan ogroman tekst sa 4 do 5 strani i

XXII/1 ŠM

nadaljevanje BULATOVIĆ MOMIR

i da to bude naše zajedničko zaopštenje, a onda možemo na konferenciji za štampu prosto izložimo svoje videnje. Jer napraviti ćemo bojim se, jedan glomazan veliki tekst četiri, peti strana, i onda ćemo se samo izložiti činjenici, da će nas novinari opet pitati...

To je posle tehnika, što će nas oni pitati. Ali saopštenje će biti sastavljeno iz četiri cjeline. Hrvatska i Slovenija, Srbija i Crna Gora, imat će svoj BIH i svoj stav Makedonija. A to i isto da kažemo na samoj konferenciji za štampu. Mi možemo samo mehanički spojiti te djelove, jer tako, pošto smo se već dogovorili i jasno nam je, da se ne trebamo više ubedivati.

Gligorov Kiro

Da, da ali razlika je ovde tačno identificirana, i se shodi na ovako tačko i ako nju ne možemo prevaziti, onda je moramo prepustiti nekom drugom da prevazide. Mi očigledno ako i dalje tvrdimo, da ne možemo prevazid, ako je možemo, na bilo koji način, onda to traje da radimo a onda smo skoro sve rešili. Dali je sve rešeno? Ali je to očigledno, to je tačka neslaganja. Ona identificirana tačka...moramo dakle da ju pokusiramo...da je tačno problem savezna država ili savez država, sad što se tiče kompetencije rekoh, nema bitnijih razlika i mislim, da bi se tu lako ovaj ispanktificirali ovaj te kompetencije, i mislim, da tu ne bi bilo problema. Ali čim se sada i politička i psihološka svaka druga razlika se svodi, mislim, direktno ovaj na tom pitanju. Možemo tu nešto učiniti da prevazidemo, tada bi mislim, kad bismo to uradili mi bi uradili sve u tom smislu što bi sa jedne strane strah kod javnosti, koji sad postoji, napetost

10
XXII/2 ŠM

velika, situacija bi se prvo sredila unutra, mislim, da bi ovaj što se tiče vanjske situacije, onda bi shvatili, da smo se prevazišli i da smo otvorili put rješenju ovaj jugoslovenske krize. I ona se sva svodi na toj nezapirani puti. Ako to ne možemo, onda nema drugog puta, nego da konstatujemo, da postoji dve opcije i da u svakoj republici.

FRANJO TUDMAN

Ja osobito bi bio za tako priopćenje. Da su uspostavljene dvije koncepcije, koncepcija savezne države, koncepcije saveza država, da se to prepusti, da smo suglasni, da to treba prepustiti referendumu gradana, imaju ove dvije republike, u koliko se ne uspostavi sporazum, ovaj saglasnost, čak o tome, ako ne prihvate svih šest republika. Ako ^{MM} prihvati pet republika, to nije prihvatljivo.

ALIJA IZETBEGOVIĆ

To što vi sada kažete, što je Bulatović predložio, da između vremena do Ohridskog sastanka se sastanemo grupa eksperata, da napravi jedan pregled za nas, za Ohridski sastanak oko tih ev. zajedničkih poslova, i da onda definitivno u Ohridu možemo, da kažemo, koji je za koju od tih koncepcija, ili idemo na referendum sa tom, i u tom sadržaju.

KIRO GLIGOROV

Ali ja mislim, da taj sadržaj već ima definisan, gospodin Milošević je dobro definisao...a ovde imamo koncept koji isto tako...teksta, ja sam mogao videti, da ne postoji bitne razlike. Ali očigledno se radi u razlici pak i koncepciji same države. To je to. Koncept i definicija te zajednice šta je ona.

XXII/3 ŠM

Naravno, to je glupa razlika, a mislim što se tiče samih kompetencija čini mi se, da su toliko bliske, da to nema bitnih razlika.

FRANJO TUDMAN

To neće tako biti, jer ako su bliske ovaj, bliski stavovi u ovoj kompetencija, onda bi se i oko naziva sporazumevao.

ALIJA IZETBEGOVIĆ

Kiro mislim, da se radi više o psihološkim stvarima nego političkih, više o tome, što se stvorilo danas ubedjenje u Jugoslaviji, da jedan ovaj koncept, koji zastupa istočni dio zemlje, da kad bi sad neko prihvatio ono, da je to ono što je rekao malo prije. Mislim, da se ne radi o toliko

FRANJO TUDMAN

Ne radi se o subjektivnim psihološkim stvarima, nego se radi o pojmanju i radi se o izvlačenju zaključka iz svog nacionalnog biča, interesa.

ALIJA IZETBEGOVIĆ

Dobro, ako biste imali ovu novu zajednicu, makar savaz država, u koji postoji jedna mala armija, od nekih četiri petdeset hiljada ljudi, u kojoj više nema nadmoći, nema više svega, ...koncenzi se zaključuje sve kako je tu rečeno, ...čim to više nemate vi nemate više ...u smislu rječi, ali to je jedna kvalitativna nova situacija, i prema tome nije ona toliko daleko, znate, jer čim mora, ako vi ovaj u jednoj zemlji imate zajedničko tjelo....(razgovor)

XXII/4 ŠM

FRANJO TUDMAN

Mi moramo stvoriti to, da ne bude takvih slučajeva kao što ste vi imali ...tri kamiona oružja...da je upućeno nekim tamo, a da se ovdje utvrdi...Budimo realni, nemojmo se zavarati, rješimo stvari u interesu republike i naroda koja zastupamo.

ALIJA IZETBEGOVIĆ

Nakon svega danas za BiH je značajno, rješenje koncepcije, da se prepustiti, da se javnici sliku, koju prihvati.

MOMIR BULATOVIĆ

Ja recimo ne bih se složio sa ovim što je gospodin Izetbegović rekao, da bi ovakav naš rezultat mogao, da izazve dodatno nezadovoljstvo u javnosti. Verovatno su nam različite javnosti, ali mislim, da je ovo više ili manje svima jasno, obično bi bilo, da mi to ipak na kraju sami otkrijemo. Tako da, možda i sama činjenica, da se mi dogovorimo, da čitav taj proces ...vreme pripremu, odluku demokratskih pristupi itd., da se jasno razčistite ove opcije, može na neki način blagotvorno djeluju..Naravno ništa nije idealno, ali jednostavno bilo bi dobro, kad bismo se mogli dogovoriti. Ono što bi možda sada bilo pametno napraviti, to je da u skladu sa onim, što je Milan Kučan rekao, naravno referendum treba da služi, da otkrijemo stvarne i prave interese, a posle toga mi možemo, da tražimo različite forme povezivanja međusobne salaganja, tako da neznam dali je cjelishodno odmah sada govoriti o razlizi, jer nema da se ni desa razlaz.U onome klasičnom smislu, jer sam ja testirao gospodina Tudmana, da prekinemo sve moguće veze i odnose, teorijski ta varijanta postoji.Da stavimo barijere, brane, carine itd., nema prolazka itd., to je bila naša sadašnja praksa i u ovom sadašnjom ustavu, ali pošto nam nije to interes onda verovatno

XXII/5 ŠM

je treba govoriti o nekim definitivnom razlazom.

MILAN KUČAN

Došli smo do toga, da bi saopštenje trebalo napisati, da su se izoštrile

MOMIR BULATOVIĆ

ruku na srce, i u ovom sadašnjem ustavu. Ali, pošto nam nije to u interesu, onda verovatno je možda prerano govoriti o nekom definitivnom razlazu i raskidu.

MILAN KUČAN

Da vidimo, do čega smo došli. Došli smo do toga, da bi saopštenje trebalo napisati; da su se izoštrile te dve koncepcije; da o njima treba odlučivati u republikama na osnovu sprovedenog referenduma. Pitanje je da li ići u elaboraciju, kratku, tih opcija ili ne - to nam je ostalo otvoreno, jer to bi značajno produžilo čitav tekst - i napisati, da će na tome raditi grupa eksperata i da bi o tome diskutirali sledeći put.

ALIJA IZETBEGOVIĆ

To je možda najrealnije, najjednostavnije. A da se do tada potrudimo, da te stvari razjasnimo.

MILAN KUČAN

To je jedna stvar. A drugo je - oko toga bi vas ja molio, kad to završimo, taj teži deo posla, da kažete šta mislite o tome što se odnosi na nas.

MOMIR BULATOVIĆ

I to na sledećem sastanku, definitivno!

MILAN KUČAN

Definitivno će to i onako potrajati. Nego, sada se radi o principu.

MOMIR BULATOVIĆ

Bolje reći, o našim stavovima prema tome.

MILAN KUČAN

Jer, tu je meni praktičan razlog vrlo važan. Sedamnaestog mi imamo skupštinu. Tamo će biti nastavak te nesretne diskusije. I, ako neće biti stav javno saopšten, ja ću ga morati reći u skupštini, a onda je, naravno, neizvesno kako će to završiti. A ja ne bih htio ničim u tim razgovorima doprineti tome, da se ishitri u skupštini odluka. Ovom što je ovde napisano, nas to ništa ne obavezuje, sem u pogledu političke volje.

DR. FRANJO TUDJMAN

Ja ću vam reć sada hrvatsko gledište. Mi imamo šestnaestoga sabor. I ovo, što ste vi napisali ovdje, da vas obavezuje plebiscit, nas obavezuje ustav republike Hrvatske. Ukoliko mi ne postignemo dogovor o savezu suverenih država, mi smo radi izlaska iz političke i gospodarske krize isto tako pred obvezom, da donesemo odluku o osamostaljivanju. Prema tome, ako ostaje ovo za Sloveniju, ista ta formulacija, pozivam naš hrvatski ustav, mora ući ovdje. I to jeste činjenica, isto tako smo stavili rok do 30. lipnja.

MOMIR BULATOVIĆ

Pa Milan je to i predložio, da se kaže, da Slovenija i Hrvatska imaju taj stav i njegovu elaboraciju. Da se kaže, Srbija i Crna gora imaju ta stav, i njegovu kratku elaboraciju; a da smo saglasni da se ova pitanja provere na referendumu, odnosno plebiscitu, pa da upotrebimo obe reči

MILAN KUČAN

Ipak je to malo različito. Jer mi ćemo reć u saopštenju, da se u pogledu opredeljenja u pogledu te dve opcije, to uradi na plebiscitu odnosno referendumu. Mi taj referendum imamo. Ja ništa drugo ne radim u tom saopštenju, nego vas obavestavam o tome. I jedino, što je vezano za vas, da ste se složili sa ovakvim našim opredeljenjem. Dakle, da mi želimo regulirati naše odnose i da ne želimo povrediti vaša prava.

XXIII/3-DI

MOMIR BULATOVIĆ

Ko može biti protiv toga?! Da želite da regulišete svoje odnose s nama i da ne želite povrediti naša prava. Ko može biti protiv toga. Ne možemo da vam kažete, da nemate pravo, da imate svoje interese i svoj stav. Nama može da bude žao, al ne možemo da imamo pravo, da odlučujemo, niti da govorimo u vaše ime.

KIRO GLIGOROV

Niti ja mogu da govorim sada, u vezi sa tim, u svoje ime. Slovenija se obratila parlamentima, to će sad biti na dnevnom redu i oni će reći svoje.

MILAN KUČAN

Pa, napisano je to. Ovaj stav se odnosi na to i završava (cit.) Slovenija je za sporazumno razdruživanje, koje je već usvojio sabor Hrvatska i raspravljati će sve druge republičke skupštine tokom ovog meseca. I to je napisano. Ja nikakvo vaše opredeljenje ne tražim, samo, da li ste se složili odnosno primili na znanje, i da će parlamenti o tome raspraviti. Ništa drugo. To meni omogućuje nastavak na sledećem razgovoru, a bez toga...! A Hrvatska ima u ustavu napisanu obavezu, ona će, koliko ja razumem, sprovesti referendum.

DR. FRANJO TUDJMAN

Molim vas ljepo. ja ne pristajem na takvo

MILAN KUČAN

Pa morate napraviti poseban stav. Vi niste vezani plebiscitom!

DR. FRANJO TUDJMAN

Ali smo vezani ustavom. Prema tome, ono što je za vas, ustav ima veću težinu nego plebiscit, oprostite. I prema tome; vi..

XXIII/4-DI

MILAN KUČAN

Predsedniče, nisam siguran šta ima veću težinu. Nije to napisano, što vi tražite, u toj..

DR. FRANJO TUDJMAN

Napisano je da je Hrvatska suverena država, a da je u sastavu SFRJ dotle, dok se ne postigne ili dogovor ili hrvatski sabor da donese odluku.

MILAN KUČAN

Predsedniče, ne govorim o onome što je u vašem ustavu napisano. Nego govorim da je u tom stavu napisano ono što je sadržaj plebiscitne odluke Slovenije. U vašem ustavu nije napisano da ćete regulirati svoje odnose sa drugim republikam, a u našoj plebiscitarnoj odluci je napisano.

DR. FRANJO TUDJMAN

Ali ovo su, molim vas, sporedni detalji. Bitno je to. Ja vam ne mogu pristati na to da ste vi sada tu dali ovakvu izjavu, i da se mi s time slažemo, a da to za Hrvatsku ne važi. Znači ja predlažem ne izjavu, nego tu, u ovo priopćenje ..

MILAN KUČAN

Ne možete se na plebiscit pozivati..

DR. FRANJO TUDJMAN

Ja se ne pozivam na plebiscit, nego na ustav.

MOMIR BULATOVIĆ

A, ima li to smisla dok traju dalji razgovori?

XXIII/5-DI

Dr. FRANJO TUDJMAN

Ima. Ako idemo na ovo, onda ima.

ALIJA IZETBEGOVIĆ

Vi kažete, da vas obavezuje ustav, što je u redu, u slučaju, da se ne dogovorimo... Ali, ako dalje razgovaramo, to nije na dnevnom redu.

DR. FRANJO TUDJMAN

Na dnevnom redu jeste rješavanje jugoslavenske krize.

ALIJA IZETBEGOVIĆ

Ako dogovori nisu uspjeli. U onom momentu nastaje za vas ustavna obaveza, ako dogovori propadnu. Pa sad, pošto dogovori još nisu propali, oni se nastavljaju...

DR. FRANJO TUDJMAN

Ako se govori o izdvajanju Slovenije, onda smo mi ustavom obvezani isto tako, to je jasno, to je politički čin i molim vas, prema tome, da pre... o suverenosti Republike Hrvatske... Republika Hrvatska ostaje u sastavu SFRJ-ta do novog sporazuma jugoslavenskih republika, ili dok hrvatski sabor ne odluči drugačije. Ako smo došli do tog stadija, da se jedna republika proglašava, da se ona osamostaljuje, onda vas ja moram obavjestiti, da će hrvatski sabor možda već na idućem zasjedanju doneti takvu odluku. A u samom ustavu je prepričano. Ako su normalni uvjeti, onda referendum, ako...

MOMIR BULATOVIĆ

To nije neka nova stvar, to je nama poznato još od ... On samo konstatira, to je samo jedna konstatacija

XXIV/1 - mb

dr.FRANJO TUDJMAN

Možda idućem zasjedanju, a u sam je predviđeno, ako su normalni uvjeti, onda

ALIJA IZETBEGOVIĆ

To nije neka nova stvar, to nama je poznato već, on samo konstatira to, to je konstatacija, koja

MILAN KUČAN

A predsjednik Tudjman vas obaveštava da će Hrvatska takvu odluku donjeti, tako ja to razumjem. Razlika je u tome, što je tu donesena, a oni će donjeti.

SLOBODAN MILOŠEVIĆ

Onda je veliko pitanje o čemu razgovaramo.

dr. FRANJO TUDJMAN

Čekajte, čekajte, i ovde je doneta odluka o suverenosti republike, sa tim da ondje u samom nije rečeno datum, a vi ste na plebiscitu rekli 23. (KUČAN: jesmo, jesmo).

ALIJA IZETBEGOVIĆ:

Ja ipak predlažem da se u tekst ubaci definicija - kako je gospodin Milošević rekao za onu verziju. Tu ima istinitih pomaka napred, koji se ne smeju sada izgubiti. To su pomoci za koje smo mi konstatirali da postoje. I da se ova druga opcija - saveza republika - ubaci najkraće. Može se tu kondenzirati tekst na svega pola stranice - ovo što se tiče opcija. Tu ima sada dve opcije, o kojima se vidi šta je jedno, a šta je drugo. Mislím da bi to dobro bilo doslovno onako kako je to rečeno: u prvom slučaju tekst gospodina Miloševića,

u drugom slučaju u vaš tekst.

Nakon toga vi možete da stavite u konstataciju - što se tiče Slovenije, s obzirom na plebiscit, može i gospodin Tujman da ubaci jednu stvar - i da se isčisti na ta dva stava i da se, s obzirom da se radi o jednoj sudbonosnoj odluci - da smo zaključili da bi bilo najpovoljnije, odnosno da je jedini pravi način da se opredelimo za ove dve opcije - referendumom. S tim da se može kazati da se u pogledu referenduma - možemo razgovarati, kako izgleda taj referendum - da to ostavimo do sledećeg puta kada to definišemo, ako ima nekih spornih stvari. O referendumu ćemo onda razgovarati.

DR. FRANJO TUJMAN:

Znate, zašto ja insistiram na uporedno... sastanku... političku odluku hrvatskog sabora i na izborima i Ustavi. A, sa druge strane, da smo se svi mi predsjednici suglasili da vi možete započeti taj proces osamosvajanja i razdruživanja.

GOVORI JIH VEĆ HKRATI!

ALIJA IZETBEGOVIĆ:

Mi smo primili na znanje da ste vi tu odluku donijeli i da će parlamenti ovih republika donjeti odluku o tom zahtjevu. Ja mislim da tako stoji. A ne da smo se saglasili o razdruženju, nego samo konstatacija o tome da takav zahtev postoji i da će parlament doneti o tome odluku.

MILAN KUČAN:

Da ste primili na znanje da je taj postupak pokrenut i da će odluku o tome doneti parlament - da prihvaćaju na taj način parlamenti - kako je napisano -

GOVORI JIH VEĆ HKRATI!

Ako je odgovor ne, onda moramo mi vas na sledećem sastanku obavestiti da ćemo morati...

ALIJA IZETBEGOVIĆ:

Pa nama je svima poznat sadržaj plebiscita i odluka na plebiscitu - znamo šta tamo piše.

Naravno, to pod uvjetom da ne možemo napraviti nikakav dalji pomik. Ali bi trebalo izneti ovaj deo vrlo kratko jedno, koja znači to, i drugu, koja znači ovo, i odluka o referendumu - o čemu ćemo - o modalitetu referenduma i svim tim; evo, to bi bilo predmet sledećeg razgovora.

DR. FRANJO TUĐJMAN:

... jednog ili drugog: ili saveza ili ...

ALIJA IZETBEGOVIĆ:

Postoje različita gledanja. Znam da postoje različiti pristupi.

SLOBODAN MILOŠEVIĆ:

Neka stručnjaci sednu i razmotre, kako bi se izvršio referendum. Neka razmotre, šta su, koja je to procedura. Jer, nama je suština Momirovog zahteva da se obezbedi, da se zna, šta misle ljudi - ne da se ne zna. Prema tome: kako bi se sprovelo, da se dodje do toga dosta jednostavno...

Zašto mi tu pričamo. Tu priču neka pričaju ljudi, koji se have tim stručno i profesionalno. Neka predlože, na koji način da treba da to bude uređeno.

ALIJA IZETBEGOVIĆ:

Prema tome, Milan je malo pre govorio, kaže: da li šukovićeva koncepcija njemu ne odgovara? Ja i ne znam, pravo da vam kažem, šta sve sadrži ta šukovićeva koncepcija - da li neka druga. U svakom slučaju, to treba da uredimo. Neka se ponudi sadržina toga: uređivanja, načina korišćenja svojih prava - a onda možemo da se dogovorimo - na razini jedne stručne elaboracije. Na terenu političkih ocena i političkih opredeljenja su ova pitanja, o kojima se upravo govorilo. Ali je reč o jednoj državnoj zajednici, ili o zajednici ili o savezu suverenih država.

KIRO GLIGOROV:

Ako je reć o referendumu stanovnika u svakoj republici, tu nema ni šta da se dogovaraju stručnjaci. Stvar je potpuno jasna.

GOVORI JIH VEĆ HKRATI!

To je sasvim jedno tehničko pitanje, koje je lako urediti i bez razgovora stručnjaka. Ako se tu slažemo. Ali ako se tu ne slažemo, onda zaista treba da sednu stručnjaci.

MOMIR BULATOVIĆ:

Mi čak možemo i da dodamo u ovom saopštenju neku rećenicu u vezi sa ovom našom zajedničkom grupom - da se konstatuje i to. Jer, mogli bi da kažemo da problemi, koji postoje u odnosima Srbije i Hrvatske odnosno u srpsko-hrvatskim odnosima, treba da budu razrešeni u interesu naroda i republika u cjelini, i da možemo da kažemo: u tom smislu rad mešovite grupe, koju su formirali predsednici republika Srbije i Hrvatske Franjo Tudjman i Slobodan Milošević, da su uspešno započeti, da se može očekivati da se u njegovom toku suzi front spornih pitanja, koja opterećuju jugo-slovensku krizu. Otprilike tako nešto da se kaže.

SLOBODAN MILOŠEVIĆ:

Možemo i to da ispustimo. Možemo da kažemo: ti razgovori traju i zaista su uspešno zaključeni.

Dobro, šta je, druže predsedavajući, konačno?

MILAN KUČAN:

Mislim da stvari i dalje držimo u neizvesnosti, jer nema jasnih pozicija. Teško je, naravno, napisati onda saopštenje. Ja sam predložio da napišemo da smo došli do toga da postoje dve koncepcije: pitanje, da li ih elaborirati ili ne - to se moramo dogovoriti; pitanje - navesti, ko je svrstan iza toga; i da će o tim koncepcijama biti predloženo da se izjasni građani na referendumu

i, naravno, onda ta dva stava - slovenački i hrvatski - ovo se napiše, pa ćemo se dogovoriti, je li to u redu tako ili nije; i da napišemo, da ćemo nastaviti razgovor - o čemu!

NAPOMENA:

U vremenu od 18,45 do 19,50 razgovor je bio prekinut.

U to vrijeme stručna grupa pripremala je nacrt saopštenja
odnosno priopćenja za javnost.

Razgovor se nastavio u 19,50, kad su predsednici razmatrali
i utvrdjili saopštenje odnosno priopćenje.

Razgovor je završen u 20,30.